

Nemzeti színházi napló.

Péntek, okt. 31. „Egy szegény ifjú története.“ Dráma 4 felv. Siránkozó francia színmű, de még mindig sokan szeretnek szomorkodni a „szegény urfi“ inséges állapotán. Az előadást ritka szabadság jellemzi.

Szombat, nov. 1. „A kis árva.“ Vigj. 1 felv. Balázs Sándortól. Ezt követte *Ketten Henrik* hangversenye. A színház ismét zsúfolásig megtelt. Taps és kihívás tömérdek.

Vasárnap, nov. 2. „A peleskei notárius.“ Bohózat 4 felv. A régi darab nagy közönséget csalt a színházba. Máskor elmondtuk már sajnálatunkat a régi s az új notárius közti különbség felett. Leghatásosabb benne most is a vasasnémetek nótája és tánca.

Hétfő, nov. 3. Előszőr: „A csacska nők.“ Vigj. 3 felv. Ismét egy mulatságos francia vígjáték, mely egy estét igen kellemesen tölt be s a nők csacska természetét tekintve, még jó erkölcsi leckéül is szolgál. A két csacska nőt Priell Kornelia és Lendvayné finom művésztettel adták.

Kedd, nov. 4. „Egy csésze tea.“ Vigj. 1 felv. Utána *Ketten Henrik* hangversenye. Ma is megtelt a ház s fiatal művész hazánkfa hangos tetszés között oldotta meg nehéz feladatát.

Szerda, nov. 5. Másodszor: „A csacska nők.“ Vigj. 3 felv. A darab ma is tetszéssel fogadtatott, de azért hosszú életet nem jósolhatunk neki. A két főszerepen kívül (Priell Kornelia, Lendvayné) ma a mellékszereplők is, mint Szigeti, Feleki, Lendvay jobban kitűntek.

Csütörtök, nov. 6. „Fördőre kell menni.“ Vigj. 1 felv. Ezt követte *Ketten Henrik* utolsó hangversenye.

Budai népszínház.

Okt. 31. Nem volt előadás.
Nov. 1. „István első magyar király“ dráma 4 felv. Dobsa Lajostól. Megszoktuk e darabot a népszínházban igen jól előadva látni. Ez alkalommal némely szerepek új személyesítőkre találtak. Péter Takács adta, s helyes fölfogása e nehéz szerepet szépen domborította ki. Crescimira Mátray Mari volt, de drámai szerepekre őt épen nem tartjuk alkalmasnak. Egyhangú elmosódó játéka Crescimirát nagyon szintelenül ábrázolta. Együdnék Zebusz Péternél sokkal jobb szerepe.

Nov. 2. Előszőr: „Egy nyugalmas udvari szállás“ vagy „Pozdorek viszontagságai“ vigj. 3 felv. Francia eredetiből magyarított *Tarnay Pál*. Minden belbecs nélküli, sok valószínűtlenséggel bíró, de a vasárnapi közönséget sokszor megnevetető darab. A benne nagy számmal előforduló sikamlós kifejezéseknek, — melyek sok helyt a jobb izlést sértik, — kitörését vagy módosítását ajánljuk az illetők figyelmébe. Az előadás könnyű, kerekded volt, s a roppant számmal összegyűlt közönség meglepéssel távozott.

Nov. 3. Másodszor: „Egy nyugalmas udvari szállás“ vagy „Pozdorek viszontagságai“ Vigj. 3 felv.

Nov. 4. „A nevelő“ új vigj. 2. felv. *Tatay és Spanrafftól*. Ez estén az előadást még tánc egészítette ki.

Nov. 5. „Monte Christo“ dráma 5 felv.

Nov. 6. „Eljegyzés lámpafénynél“ operette 1 felv. és „Chassé Croissé“ új vigj. 1 felv.

A budai színház mult hetére vonatkozólag örvendetes ujdonságként kell megemlítenünk, hogy a néző közönség száma folyton növekedik, s a részvét az intézet iránt emelkedik.

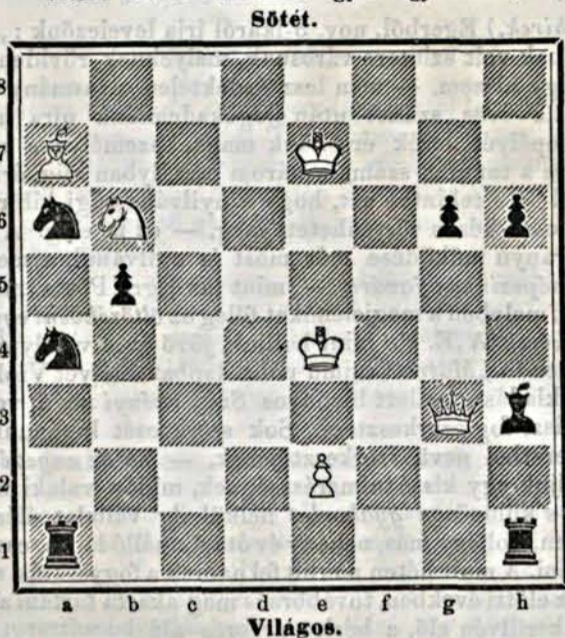
Szerkesztői mondanivaló.

6246. **H.-Dorogh.** O. B. Az ajánlatot szívesen fogadjuk.
 6247. **Óreglak.** R. G. A rövid sorokból ön kívánatát nem érthettük meg tökéletesen s azért még nem intézkedhetünk. Ön megérkezéseig aligha késő nem lesz; a czikk elküldésére pedig épen nem nyerünk időt.
 6248. **Eger.** Sz. I. A példány iránt, szükség esetére, majd annak idejében is jó lesz bekopogtatni.
 6249. **Kelet-India.** Monghyr. D. T. Az újabb szállítmányt is szerencsésen megkaptuk s azon igyekezünk most, hogy a becses küldeményt lapunkba illeszthessük, vagy ha ez nem történetnek meg, más uton adjuk át a nyilvánosságnak. Baráti szíveségét nagy örömmel tapasztaljuk s egész melegséggel viszonzolni törekszünk.
 6250. **A nap.** Nagyon emlékeztet Petőfinék egy költeményére, de csak a mennyiben a két mű közötti különbséget a kultúránál nézve nagyon élesen állítja előnk.
 6251. **Nagybánya.** P. Zs. Kérjük önök szíves elnézését. Mi a rajzokat és leírásokat egy teljesen hitelesnek látszó forrásból merítettük: egy nagynevű német természettudósnak, a helyszínen gyűjtött adatokból összeállított, s legközelebb megjelent önálló munkájából. Tehát már ezeken sem lehetne binni?
 6252. **V.-Hadász.** N. K. Kívánatára értesíthetjük, hogy az „Országbírói értekezlet“ munkálatai hiteles kiadásban minden könyvtár útján megszerezhetők, s névszerint Heckenast Gusztáv könyvtárában 5 ft-on minden perczben kaphatók.
 6253. **Esztár.** M. L. A becses régi okiratokat vettük. E napokban közlünk érdekelt tudósainkkal, s ekkor fogjuk elhatározni, melyik intézetünknek adjuk át. Az eredményről tudóstandjaink lapunk olvasóközönségét. A másik okiratot kívánata szerint vissza fogjuk küldeni.
 6254. **Keszthely.** J. P. J. Ön megbizottja előtt is kijelentettük sajnálatunkat afelett, hogy a kért névjegyzékkel nem szolgálhatunk. A szerkesztőség ily tárgyakkal nem foglalkozik, s a kiadó-bizottság ügyei felett nem rendelkezhetik.
 6255. **Csalódás.** Az érdekes olvasó-közönség nevében hálát szavazunk ön nemes elhatározásáért, melyet ön a következő sorokban nyilvánít:
 „Ha a világ még sem tudja,
 Mi az én bánatom sulya —
 Ne is tudja meg soha!“

SAKKJÁTÉK.

150-ik sz. feladvány. — Bayer Konrádtól (Olmützbzen).

(E feladványt, szerzője azon pályabírák tiszteletére ajánl föl, kik egy régibb londoni feladvány-tornán az első díjat neki itélték. E feladvány, a különben is jeles szerző kitünő munkáinak egyik legjelesbiké.)

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

32 dik számú játszma (Mac-Donnel Futárcsel).

KAPDEBO „J.“ és PAP DEZSÓ között. Pesten, 1859-ben.

Világos (Kapdebo).	Sötét (Pap).	Világos (Kapdebo).	Sötét (Pap).
1) e2 — e4	e7 — e5	11) e4 — e5	Hb8 — c6
2) f2 — f4	e5 — f4:	12) Fc4 — d3	f7 — f5
3) Ff1 — c4	Vd8 — h4†	13) e5 — f6:	Vg6 — f6:
4) Ke1 — f1	g7 — g5	14) Hc3 — e4	Vf6 — e6
5) Hb1 — c3	Ff8 — g7	15) Bh1 — e1	Ve6 — g4
6) g2 — g3	f4 — g3:	Világosnak itt következő győzelméről huzás a kikerülhetlenül a Sötét Vezér elveszését vonja maga után.	
7) Kf1 — g2	Vh4 — h6	16) He4 — d6†	c7 — d6:
8) h2 — g3:	Vh6 — g6	17) Fd3 — g6†	Ke8 — d8
9) d2 — d4	Hg8 — e7	18) Be1 — e4	és nyernie kell.
10) Hg1 — f3	h7 — h6		

Idég mindkét részről a theoría szerint is megállapított legerősebb huzások történtek.

A 145-ik számú feladvány megfejtése.

(Bankos Károlytól Kún-Sz.-Miklóson)

Világos.	Sötét.	Világos. A)	Sötét. B)
1) Bh2 — d2	Vh8 — e8 : A)	1)	c7 — e5 † B)
2) Hd3 — f4 †	Kd5 — d6	2) Fd4 — c5:	tetszés szerint.
3) Fd4 — f6: †		3) Hd3 — †	
		Világos. C)	Sötét.
		1)	Fg7 — h6
		2) Hd3 — f4 †	tetszés szerint.
		3) Fd4 — †	

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Nagyváradon: báró Meszéna István. — Pesten: Cselkó György. — Andrásbádon: Lukács Károly. — Parabutyban: Rothfeld József. — N.-Marján: Beóthy Maris. — T.-Sz.-Miklóson: Frankl A. — Tiszatartárban: Nyilas Alajos. — Kövágó-Órszén: Gold Samu. — Gyepesen: Kun Sándor. — Hantafalván: Skvór Antal. — B.-Csabán: Vidovszky János.

HETI NAPTÁR.

Hó- és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	☉ Nap-kelet	☾ Nap-nyug	☽ Hold-kelet	☽ Hold-nyug.
November		Oktob. (6)	Mar.	6. p.	o. p.	6. p.	6. p.
9 Vasár.	E 22 Tivad.	E 21 Tiv.	25 E 22 Ter.	16 Tiv.	6 58	4 31	6 24
10 Hétfő	Avellini And.	Jámor	29 Anastáz	17 Jám	6 59	4 29	7 18
11 Kedd	Márton püsp	Márton	30 Zenó	18 Már.	7 1	4 28	8 17
12 Szer.	Márton pápa	Jónás	31 Stachius	19 Jón	7 2	4 27	9 18
13 C.öt.	Kosztka, Sza.	Déda	1 Novemb.	20 Déd	7 4	4 26	10 23
14 Péntek	Szerapion v.	Levin	2 Acindim	21 Lev	7 5	4 24	11 23
15 Szomb.	Lipót, Gertr.	Hós	22 Sab	7 7	4 23	* 12	54

TARTALOM.

A gróf Illésházyak (négy arczkép). Ifj. E. R. S. — Görög császár lánya. Zojzoni. — A villámjárta Jókai Mór. — A székesfehérvári régi főegyház és királyi sírbolt. — Remellay Gusztáv. — A szent háromság leendő szobra Pesten (képpel). Z. G. — Magyarországi és erdélyi bányahelyek (képpel). — A gázvilágítás története. Schobert Béla. — Két régi oklevél. S. E. A. — Földregés 1763-ban Komáromban. Rovács Albin. — Vegyes jegyzetek. Bardócz Lajos. — Tárház: Legyünk circumspetusok! III. Jókai Mór. — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Közintézetek, egyletek. — Közlekedés. — Balesetek. — Mi újság? — Nyílt tér. — Nemzeti szính. napló. — Budai népszínház. — Szerk. mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak. a magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrében 1/4 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten házhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. ujjpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi iroda: egyetem-utca 4. szám, 2-ik emelet.)

A gróf Illésházyak.

Mult számbeli arczképcsoportunk, István, Gáspár, Gábor Nejei gróf Csáky Francziska és Traun Petronella voltak. — és György arczképeit adta, ezuttal az ígért második csoportban Fiát Jánost a legnagyobb pompával ő iktatta főispánságba.

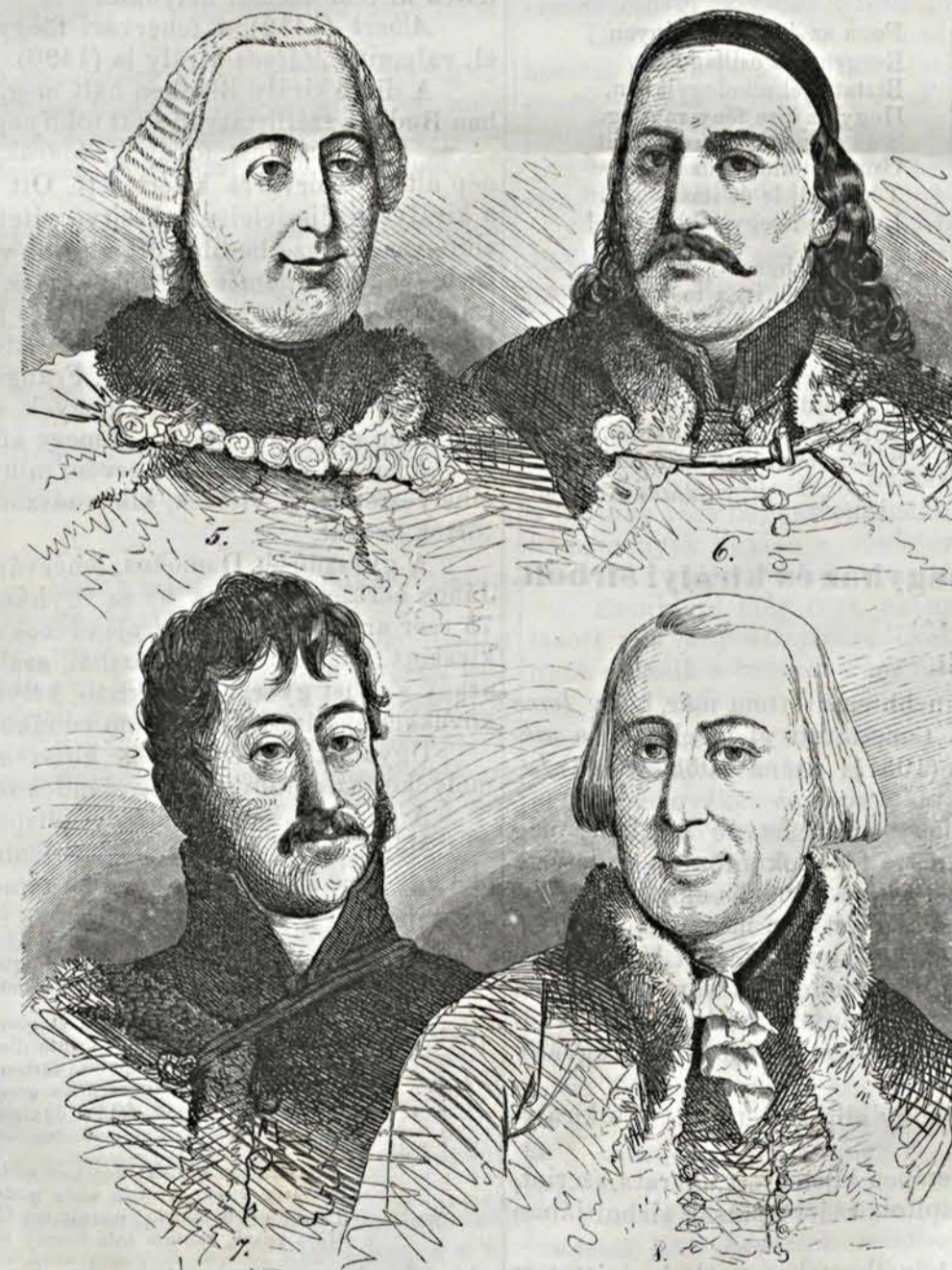
7. Illésházy János.

Trencsén és Liptóme-gyék örökös főispánja (1766—1799) kir. kamarás, belső titkos tanácsos, a magyar helytartó-tanács tanácsnoka, a hétszemélyes tábla ülnöke, 1791-ben az országos codificáló választmány tagja stb. Meghalt 1800-ban, István fiát és két leánygyermekét hagyva hátra.

8. Illésházy István.

(Az utolsó Illésházy!)

Született Pozsonyban, 1762. apr. 30 án. Róla gr. Dessewffy József így ír: *) Szelid képű, jámbor természetű, erényekre született ur. Elmefogékonyságán kívül felette nyájjas ajku s szavu vala. Tanulmányit a r.-szombati s budai főiskolákban végé. A törvénytudományt Egerben hallgatá. Régi szokás szerint pár törvénykezési perletszakot a felségs curiánál szokott szorgalommal eltöltvén, Erdélybe a Hora és Kloska oláh néplázadás lecsendesítésére küldetett. 24 éves korában házasodott, férje lón gróf Barkóczy Terézianak, fima-radéka azonban, mit szü-léivel együtt forrón ohajtott, nem érkezett, kihálással lón fenyegetve, tit-

Gróf Illésházy 5. Miklós. 6. József. 7. János. 8. István.

6. Illésházy József.

Miklós fia, szintén Trencsén és Liptóme-gyék örökös főispánja (1723—1766), szent István király nagykeresztvesz véte, belső titkos tanácsos, kir. kamarás, és az ország bírja vala.

*) Magy. Tud. Társ. Évkönyve. V. köt., 163—186. lap.

kon hullatta könyeit. Adakozása és bőkezűsége hálátlanokra talált, kiket újabb kegyelmeivel boszult meg; királyi szívvél szórta pénzét, osztogatta birtokait, a neki tartozott kötelező leveleket diribdarabra szaggatá, kamatokat el nem fogadott, a megszorultakat gyámolítá.

1790-ben Trencsénmegye országos követének választatott. — Szónoklatai sok éljént kaptak, szerette a haza reményeit, az akkori jeles fiatalokat, lelke összefort hona legjelesebb embereiével. Akár magyar, akár római nyelven tömött, nyomos vala előadása, és eszmékkel rakott, legtisztább hazafüszággal eltelve. Az után gazdasággal foglalkozott, fennmaradt idejét olvasás, lovaglás, kocskázás, vadászat stb. foglalá el. — 1797-ben Trencsén- és Liptó-megye zászlóaljait, ezredes gyanánt vezérelé. 1800-ban ünnepélyes pompával iktattatott a két örökös főispánságok valódiságába, s e két népes megye anyagi érdekét szíven viselé, nála minden nagy-szerű és költséges vala, kastélyai ellátva mindennel. Kincstárában híres volt a 12 arany és 80 darab ezüst tégla. Trencsényi fürdőiben ingyen s minden szükségességgel elláttattak az ügyefogyottak. 1802 — 1825-ig az országgyűléseken nagy befolyásu részt vett. 1808-ban alkanczellárnak jegyeztetett ki. 1809-ben férfiasan állott ki az ellenségnek. Mit aláírt, szent volt, vénségére hitelezők kezébe esvén, uradalmait egymásután adta el, de még ekkor is a kisebb nemességnél kiűn levő, mintegy 50,000 forintját engedé el. Trencsényi birtokait is elidegenítvé, 1836-ban szárvai uradalmába költözék, megkapta a fájdalmas gyomorrákot, enyhületül a Bécs melletti bádeni fürdőben időztették, de 1838-ban élete 76-ik évében július 30-án, 9 órakor este el kelle hunynia.

Halálával a legfényesebb magyar nemzetségek egyikének vége szakadt.

Ifj. R. E. S.

Oszi estén.

Nyájas, őszi, holdas este,
Messze szól az estharang;
Mint a bölcső dajka-dalja:
Bús szívemnek ez a hang.
Fenn az égnek, lenn a földnek
Néma nyelve ilyen esd:
Térdepelj le és imádkozz',
Kit bu nyom, kit kin epezst!

Fenn az égen haloványan
Rezgenek a csillagok,
Biztató jel mindegyikben,
Hogy az éjre fény ragyog.
S én szívembe zárom a hit
Csüggedetlen szózatát:
Térdepelj le és imádkozz',
Lelsz te is egy jobb hazát!

Kétszeres csend: a halálé,
Ott a lélek, itt a test, —
És az este, mely a földre
Vont fehérő szemfedőt.
Hallni vélem a természet
Siri hangját titkosan:
Térdepelj le és imádkozz',
Éz az élet elrohan!

Ott örök hon, itt muló csak, —
Ott a lélek, itt a test, —
Ott a béke, itt a küzdés —
Csak az égit, azt keresd!
Hallni vélem a természet
Oh, mi drága kincs a hit...
Térdepelj le és imádkozz',
S — semmi meg nem tántorit!

Sántha Károly.

A székesfehérvári régi főegyház és királyi sirbolt.

(V. g. e.)

III.

A temetkezéseket illetőleg fennebb említettem már, hogy Imre herczeg, István korán elhunyt fia temettetett el legelőször a székesfehérvári főegyház sirboltjába (1037); utána 1038. maga István király.

Elmondtam fennebb azt is, hogy midőn István meghalt, még nem volt felszentelve a bazilika, s a főpapok s főurak egyetértő akarata következtében szenteltetett fel a temetés előtt, mi az ország összes clerusa s főuri rendje, valamint igen nagyszámu nemeség s nép jelenlétében történt meg, úgy, hogy a szent királyi teste a bazilika közepén, aranyryal ékesített fehér márvány-koporsóba tétetett, s a sir fölé, melyet nagy márvány-kő borított, egy az elhunytat életnagyságban, fekvő helyzetben ábrázoló kőfaragvány helyeztetett.

Péter a börtönben halt meg, s így alig temettetett el a királyi sirboltba.

Aba Sámuel teteme, még életében kijelentett akarata szerint, az általa Gyöngyös közelében alapított sáári apátság sirboltjában takarítottatott el.

Endre szintén saját akarata következtében az általa épített szegszárdi apátság sirboltjában temettetett el.

I. Béla az általa alapított tihanyi apátság mauzoleumában lelte nyughelyét.

Salamon Dalmátiában, mint remete halt meg.

Sz. László, ki, öcsese Lambert nászünnepe alatt mult ki Nyitrán, már jóval előbb kijelentette, hogy holtteste az általa épített nagyváradai főegyházban temetessék el.

Ellenben fia Kálmán (1114), II. Béla, (1140) II. Géza (1161), II. László (1172), IV. István (1173), III. Béla (1190), III. László (1205) a székesfehérvári főegyház sirboltjában temetettek el s oda hozattott a Kálmán által szemevilágától megfosztott s idegen földön elhunyt Álmos herczeg holtteste is.

Ezután ismét találunk oly királyokat, kik saját akaratak következtében máshol temetettek el; — ugyanis II. István Nagyváradon s II. Endre is ugyanott, még pedig az utóbbi úgy, hogy feje sz. László lábai mellett legyen.

IV. Béla az általa épített esztergomi Mária egyházban, III. Endre az utolsó Árpádházi király, a budai szent János-egyházban (ott, hol a mai várórségi templom van) takarítottatott el.

A vegyes korbelt két első király, Venczel a cseh, s Ottó a bajor, hazájokban halván meg, ott temetettek el.

Az Anjou-házbeli, két jeles király, Róbert Károly (1342) s fia Nagy Lajos (1338) a székesfehérvári sirboltban tétettek az örök nyugalomra. (Mint fennebb említettük, az általa épített kápolnában) s ott temetett el Róbert Károly korán elhunyt fia, István herczeg is.

A Forgách Balázs által a budai palotában halálosan megsebzett s Visegrádon kimult II. Károly teste, a Buda közelében levő sz. András apátság sirboltjában takarítottatott el. (A mai Sz. Endrén felül.)

I. Mária királyné s férje Zsigmond a nagyváradai bazilikát jellették ki temetkezési helyökül.

Albert (1439) a fehérvári főegyház sirboltjában temetett el, valamint Mátyás király is (1490).

A dicső király Bécsben halt meg, honnan teste 5 hajó kíséretében Budára szállítatván s ott több napig közszemléltre kitétetvén, — az összesereglett főpapok, főurak, nemesség s roppant számu nép által Fehérvárra kísértetett. Ott a holttest arany koronával s a királyság diszjeleivel ékesítve vitetett a bazilikába. A koporsó előtt vas vértetbe öltözött vitézek vitték az általa elfoglalt török, cseh, lengyel s német zászlókat, s az uralma alatt állott országok czimereit; a koporsó után fia János herczeg ment, jobbján a pápa bibornok követe, balján Hippolit esztergomi érsek. Ezeket Beatrix királyné s János herczeg neje, Frangepán Batrix, az ország zászlósa, főpapok s főurak; a megyék s városok küldöttei, a nemesség s nép megszámlálhatlan tömege követte.

A menet a bazilikába érven, miután annak közepén a koporsó elhelyeztetett, a vitézek, kik a zászlókat s czimereket vitték, szét-törték azokat.

A gyászmisét Demokos, fehérvári prépost mondta, mely után, János herczeg mutatta be az egyháznak szentelt, s Heltay szerint 75 ezer arany forintot ért ajándékokat, melyek egy gyémántokkal kirakott nagy arany keresztből, arany medenczéből, csészekből, arany s ezüst gyertyatartókból, kelyhekből, dús himzésű s drága kövekkel ékesített misemondó ruhákból stb. állottak.

Ugyanekkor tétettek ki közszemléltre mindazon kincsek is, melyeket az elhunyt király ajándékozott volt a bazilikának.

A gyászbeszédet a nápolyi püspök mondta. Még nem lévén kész Mátyás fennebb említett kápolnája, tetemei egyelőre a főegyház közepén temetettek el.

Sirverse a következő volt:

„Corvini brevis haec urna est, quem magna fatentur,
Facta fuisse Deum, fata fuisse hominem.

„Mathias regum specimen, et gloria Martis,
Hic jaceo fortis, obrutus ante diem;
Qui domui reges, populos, fortesque Bohemos,
Invasi solus, qui timor orbis eram
Caesare de gemino, fateor duxisse triumphum,
Alter Germanus, Turcius alter eras.

„Mathias jaceo Rex, hac sub mole sepultus,
Testatur vires, Austria victa meas,
Terror eram mundo, metuit me Caesar uterque;
Mors potuit tantum sola nocere mihi.”

(A mi magyarul ezt teszi: „Ez keskeny sirja Korvinnak, kit tettei Istennek, sorsa embernek mutatnak.

„Itt nyugszom Mátyás, a királyok disze s Mars dicsősége, ki korán haltam meg; diadalt vívtam ki királyok, népek s az erős csehek fölött, de bár a világ félelme valék, mégis hamar szálltam a sirba; két császár fölött arattam győzelmet, az egyik a német, a másik a török volt.

„E nehéz kő alatt fekszem Mátyás király, erömet a legyőzött Ausztria bizonyítja; a világ félelme voltam, két császár rettegett tőlem, s csak a halál lehetett ártalmamra.”)

Váljunk meg a dicső, hatalmas király emlékeitől, s lássuk, kik temetettek még el királyaink közül a székesfehérvári sirboltba.

Ilyenek: Mátyás méltatlan utóda, II. Ulászló (1516), a Mohács közelében elhunyt II. Lajos (1526) és Szapolyay János (1549); de ezen utóbbi tetemét kivette onnan Achmet basa, amint elfoglalta Fehérvárt.

Ezt némelyek szerint azért tette, mivel személyes ellensége volt, mások szerint pedig, hogy megmutassa, miként János nem volt oly király, mint elődei, hanem csak szultán helytartója s hübérnöke.

Szapolyay halála óta egy király sem temetett el Fehérvárott.

Itt látom helyén megjegyezni, hogy a királyok kedves emberei közül is részesítették azon kitüntetésben, hogy a fehérvári bazilika sirboltjában temetettek el; mint például Rozgonyi István, Zsigmond — és Buzlay László, Mátyás király alatt. Azon körülmény, hogy kedvenceit ezen tiszteletben részesítette Mátyás, könnyen hihetővé teszi azt is, hogy szerencsétlen bátyja László tetemét a budai dunaparti Lázaregyházból, hol mint állítólagos felségsértő, lefejeztetése után eltemettetett, később átszállította s egész ünnepélyességgel eltemette a királyi sirboltban.

Érdekesnek vélem egyuttal megérteni ősi királyaink temetési szertartásait is.

A mint a király halála tudomásra jutott, erről az ország főpapjai, nagyjai, megyei és városai futárok által értesítették, mire mindenki gyász színt öltött, a zene s minden vigalom mellőzve lön, s az egyházakban folytonosan gyász-szertartások s imák tartattak.

Az ország főbbjei ott gyülekeztek össze, hol a kimult végöráját érte s hültteteme onnan a legnagyobb pompával vitetett Fehérvárra, vagy a hol a végakarata szerint eltemetendő volt.

Temetés előtt szétzuzatott a királyi pecsét, nehogy vele valamely visszaélés történjék.

A temetés napja, hogy minél többen jelenjenek meg, ország-szerre közzététetett.

A mi a királyok nejeit illeti, e tárgyat most mellőzöm s talán nemsokára külön tárgyalhatom.

IV.

Ezek előrebocsátása után, lássuk most mikép s mikor dultott fel s enyészett el a székesfehérvári bazilika

Fehérvár csak 1543-ban, tehát 17 évvel a mohácsi vérnep után, jutott a törökök hatalma alá. Szolimán ugyanis, miután Esztergomot elfoglalta s az őrsége által elhagyott Tatát felperzseltette, Fehérvár ellen vezette seregét, s a Sóstónál állítá meg tábort.

A vár kapitánya Vaskos, másképp Varkóczy György volt, de nem nagyszámu őrsereg fölött rendelkezhetett, mert Erdődy Péter s Istvánffy István, míg a mozlimek Esztergomot ostromlák, szásguldozásra menvén ki egy erős csapattal, elmetstettek a vártól.

Varkóczy mindamellett is megvetvén az olasz várőrök tanácsát, s a magyarokra a helybeli hős polgárokra hallgatva, a város védelméhez látott, s a főegyház s ferencziek temploma táját védő-pontokká alakítá.

Egy ideig sikerrel védte a külső várost, de később midőn épen szerencsés kirohanást tön a veszprémi kapuból, a budai kapunál, mely németekre s olaszokra volt bizva, diadalt aratván a törökök, a külvárosi erődítményt elfoglalták s amint erre Varkos a várba akart vonulni, annak hídjá le lévén eresztve, sokad magával lekocoztatott.

Erre a vezérét vesztett őrség alkudozni kezdett Szolimánnal, ki az őrségnek szabad elmenetelt ígervén, a vár uravá lön, s a városbelieknek csak azon feltétel alatt biztosított kegyelmet, ha kiad-

ják azokat, kik főokai voltak, hogy Fehérvár, Izabellától Ferdinándhoz pártolt.

A kiadottak, kik többnyire előkelő polgárok voltak, lekonzoltattak s javaik részint elosztattak a török katonák közt, részint eladtattak.

Achmet basa, — kit már fennebb említettem, — tétetvén a vár parancsnokává, kirabolttatta a királyi bazilikát s sirboltot, miért ugyan Szolimán vizsgálatot rendelt ellene, s őt hivatalától megfosztván, Konstantinápolyba küldte.

Ezen rablás alkalmával azonban nem szenvedett lényeges rombolást a bazilika, valamint Pálffy Miklós és Schwarzenberg Adolf sikeretlen ostroma alatt sem (1599), de midőn 1601. Altheim Mercurián, Ruzswurm és Stahrenberg cs. kir. vezérek hosszabb vívás után a város s vár urává levén, a mozlimek nagyobb részét lekonzoltatták; egy csapat, mely bösz elszántsággal védte magát, a bazilika körül levő üregeket löporral töltvén meg, s azt meggyújtván, a város nagyrészét légbe röpítette s az ekkor történt rombolás összeomlasztá a bazilikát is, s pedig oly nagy mértékben, hogy csak Mátyás király kápolnája maradt fenn.

Fehérvár nem maradhatott soká a kereszténynek birtokában, mert már 11 hó mulva Haszán budai basa, felützte ormaira a félholdat s ez időtől a mozlimek uralma alatt maradt, míg Buda visszavétele után (1688) számára is felvirradt a szabadulás napja.

Fájdalom, hogy semmi gond sem fordítottat azután a bazilika romjainak megmentésére, s hogy az annyi dicső emléknél fogva kegyeletet érdemlő maradványok, szabadon engedettek át az enyészetnek.

De bár ennek foga mindinkább nagyobb dulást tett: mégis egészen 1800-ig igen szép maradványok voltak belőle láthatók; mint egy mult század végen élt író mondja, még látta északi oldalát, az ahhoz ragasztott bálvány-kövekből (ezek az ő szavai), faragott sudaros magas oszlopokat és különféle állatoknak s képzeleteknek kimetszésével ékesített boltozatot.

Látta s pedig még harmadrésben fedél alatt, I. Lajos 15 öl hosszú, köböl faragott boltozatra, hármas padolat osztályra felségesen épített, s régisége által már egészen sötét éjbe borult kápolnáját, melynek magassága kívülről 14 öl lehetett.

Látta a katakombákat is, melyek a maguk nemében egyetlen egy nevezetes hajdani építés maradványai voltak hazánkban.

Sőt még 1805-ben is láthatók voltak ezen maradványok, de ekkor felső részét, egy magyar főpap, a ferenczrendi barátból lett püspök Milassin Miklós leromboltatta, hogy ujlaka építéséhez követet szerezhesse!

Az alsó résznek gránitkő oszlopokon álló bolthajtásai, akkor még menten maradtak a pusztitástól, de később azok is elenyésztek, elannyira, hogy mint tudjuk, kutató-ásást ke lett elrendelni a még föld alatt levő maradványok felfedezésére.

Jelenleg, mer még az ásás csak a fölfedezést eredményezte, a bazilika régi nagyszerűségéből csak két tört gránitoszlop maradt fenn, melyek egyike a vásártéren van felállítva, a másik pedig a Móor felé vezető országut mellett a város határát jelöli.

Ezenkívül még csak néhány, a püspöki kert kerítésébe befalazott márványoszlop-töredékek s művészileg gyönyörű faragványok sejtetik a bazilika régi fényes nagyszerűségét.

Valóban megfoghatlan, hogy alkotmányos életünk utolsó évtizedeiben senkinek s m jutott eszébe akár az országgyűlést, akár a megyéket és főpapokat, főurakat s az egész nemzetet felszólítani, hogy a régi királyi sirbolt maradványai s az abban alaposan gyanítható királyi tetemek felkutatására s az ehhez szükséges ásásokra nézve intézkedjenek.

De mivel nem karoltattott fel ezen ügy, csupán a véletlennek lehetett köszönni, hogy 1848-ban egy artésiai kut javítása alkalmával a püspöki épület jobb szárnyának keletre nyuló végén, a munkások által oszlop-töredékek s márványlapok találtattak.

S e véletlen találás eredményezte aztán a későbbi kutatást, mely által december hóban két koporsó s bennük csontok találtattak, s ezek közt az egyik koporsóban, a kópönyán királyi korona s a csontváz jobb kezében az ország almája s baljában a királyi pálcza.

Azonban a királyi hatalom ezen utóbbi jelvényei már a többi csontok közt heverték, minthogy a kéz minden idegei elváltak a vállcsonttól.

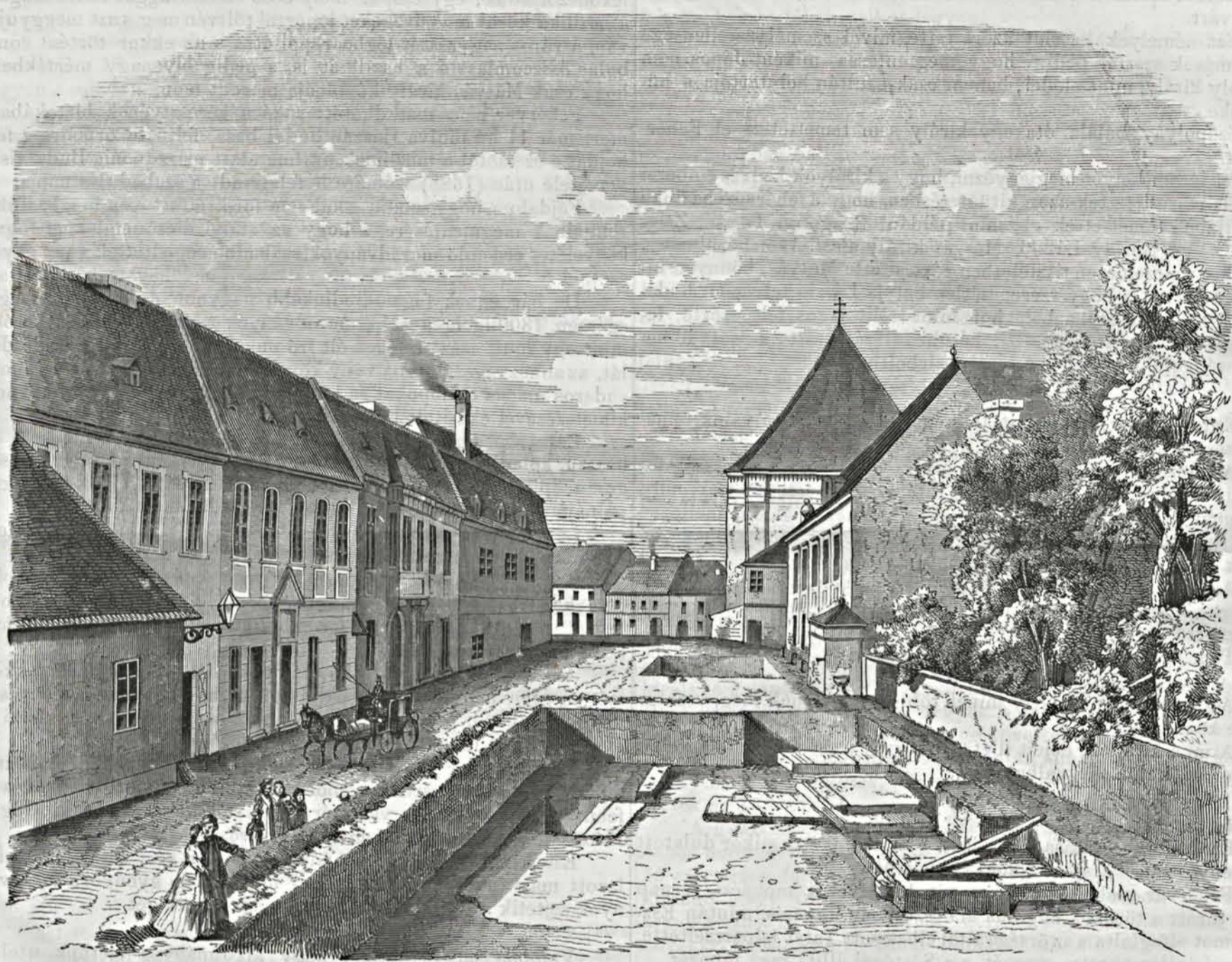
A korona egész a fogakig volt leereszkedve, ellenben a hüvely nélküli egyenes rövid kard a vállakig csuszott fel, hihetőleg akkor, midőn a test sirba bocsáttatott.

A csontok közt még egy rendjel, vagy amulet és sarkantyuk is találtak.

Felfedezett még egy fakoporsó is, melyben egy nő s gyermek csontjai találtak.

Bár a koporsók nem volt semmi felírás, *Érdy János*, a magyar tud. Akadémia történetosztályi rendes tagja, s *Pauer János* fehérvári kanonok, alaposan kimutatták, hogy a feltalált, később a Muzeumba vitt, s onnan felsőbb rendeletnél fogva nem rég egy budavari egyházba szállított királyi tetemek III. Béláé és nejeé antiochiai Annáé voltak.

tünné ki. Ki a szüzanya nevére szentelt egyháznak „*cujus parietes marmore alabastro, altaria, sacra vasa argente villius habebant nihil*” *) mesés nagyszerűségén hazafias áhitattal ohajt elmélázni: Bonfinhez, a magyar Livius-hoz (decad 2. lib. 1) utasítjuk; ki a megkezdett ásások eredményében távolban kíván győzyörködni, azt az ásások művezetőjének, régészeti jeles szaktudósunk *Henszmann Imre* urnak a *Magyar Sajtóban* megjelent több rendű beces közleményei figyelmes elolvasására kérjük: de kit a holt betű ki nem elégít; ki vágyat érez a felszentelt helyet látni, melyben őseink fényel járdalának, környezve a koronázandó királyokat, kik koronkint híven megtartott esküt tőnek az alkotmányra; ki az ősi dicsőség koronás bajnokainak sirja felett vágyik édes hona multjára visszapillantani, azt e nemzeti nagy kincsünk szemmel látására szívesen meghívjuk. — Mélyen kellene ez ő vá-

A székesfehérvári ásások térrajza.

Adja az ég, hogy a nemrég megkezdett s már sikerhez is vezetett ásások következtében minél előbb értesíthessünk afelől, hogy a szép cél, melyet tudományos Akademiánk kitűzött, el van érve. *)

Remellay Gusztáv.

Egy szó a székesfehérvári ásások ügyében.

Bemutatjuk a székesfehérvári ásások térrajzát Sz. F. építész ur által természet után felvéve. E rajzról látható: mikép a felásott tér nyugatról-keletre nyulik; északra a püspöki lak és kert, — délre a fazekasutca vizvezető csatornája által határozottatik, — nyugatról a nagy téren fekvő szent Ferenczrendi egyház farozata

*) A legújabb ásásra nézve e cikkel összefüggésben adjuk a következő cikket és képet, melyet ügybarátaink szívesességéből, a helyszínéről vettünk. Szerk.

ros lakóinak — kik a kiásott romokhoz a megye lelkesebb fiaival, leányival naponkint zárandokolnak — szívben megkeseredniök, ha hihetnék, hogy míg egy külföldi szobrászt, és Albion egyik fiát, a tudvány-szomja arra készíti, hogy a látottak kedvéért nálunk napokat töltsön: addig tőlünk távolabb, de még is közel eső hazánkfiat, közönbös részvétlenség, az ősi indolentia, otthon marasztalja. Nem hihetjük, hogy Pest tudósai — kik multunk felderítésében annyit, s oly nemesen fáradoztak, — költői, — kik e hon nagyságát ékes szavakban megénekelék — annyira beékelve higy-jék magukat a szellemi centrumba, mikép restellenének vidékre, vasuton pár órai utat tenni, hogy bámulattal állhassanak a szent helyen, melyen Szt. István az apostol király, s az igazságos Mátyás míg élt járdala s midőn megholt benne eltemetteték.

*) Celebrium hung.: urbium et oppidorum Chorographia a Gabriele Szerdahelyi Cassoviae 1732. F. J.

Fel nem tehetjük, hogy midőn érdektelenebb helyekre sok népi kéjutazások rendeztetnek, a székesfehérvárrai ily nemű kirándulás valakinek a sok közül, eszébe ne jusson.

Annak is azonban, kit körülményei az ide utazástól eltiltanak, vagy eszébe nem jut, jusson eszébe önkéntes adományával az ásások költségeihez a távolból is járulni. A magyar tud. Akadémia régészeti osztálya, igen szerény összegecskét, — 2000 ftot — kért a nemzettől, s valóban meglehetősen nagy összeg, hogy kiktől többet lehet várni — kevés kivétellel — ez összeget maximumnak tekintették s adakozásikat úgy intézék, hogy sem több, sem kevesebb mint ez összeg, be ne jöj-jön. Pedig ez összeg, csak az ásások megkezdésére szükségeselt minimum vala. Tán csak nem azért ásattuk ki e műkincseket, hogy egy pillanatra lássuk, azután, — mint korábban történt — ismét betemes-sük, hogy a mi eddig feledve volt, feledve legyen ezután is? vagy ha be nem temet-nők is közönnnyel nem nézhetjük, hogy a nekünk ezerszer szent egyház műfara-gott kövei — mint már megessett — szükkeblű költ-ség-kimelés te-kintetéből privát épületek alapza-tául, oszlopai ha-tár kövekkül használtassanak fel! Nekünk a hitetlen török által szét rombolt egyház szét szórt köveiből Pantheonot, Mausoleumot kell építenünk, melyben nagy királyaink felfe-dezendő drága csontjai, egy multjában gazdag nemzethez illő ünnepélyességgel elhelyeztessenek; a szent egyház fekvését jelző márvány padolatokat s oszloptalajokat rejtő kiásott gödrök pedig, az idők tanujául, földszinig téglafallal körítendők s vasrostélylyal körül rászószandók, mert ha mi nagy tétlenségünk miatt reá nem érünk is, nagy királyaink sirjait meglátogatni, lesz még idő, midőn lángolabb érzelmű maradékaink, a magyarnak örökre szent emlékek látogatására messze tájról el fognak jöni!

De, hogy ezt tehesük, ehhez pénz szükséges, annyival inkább,

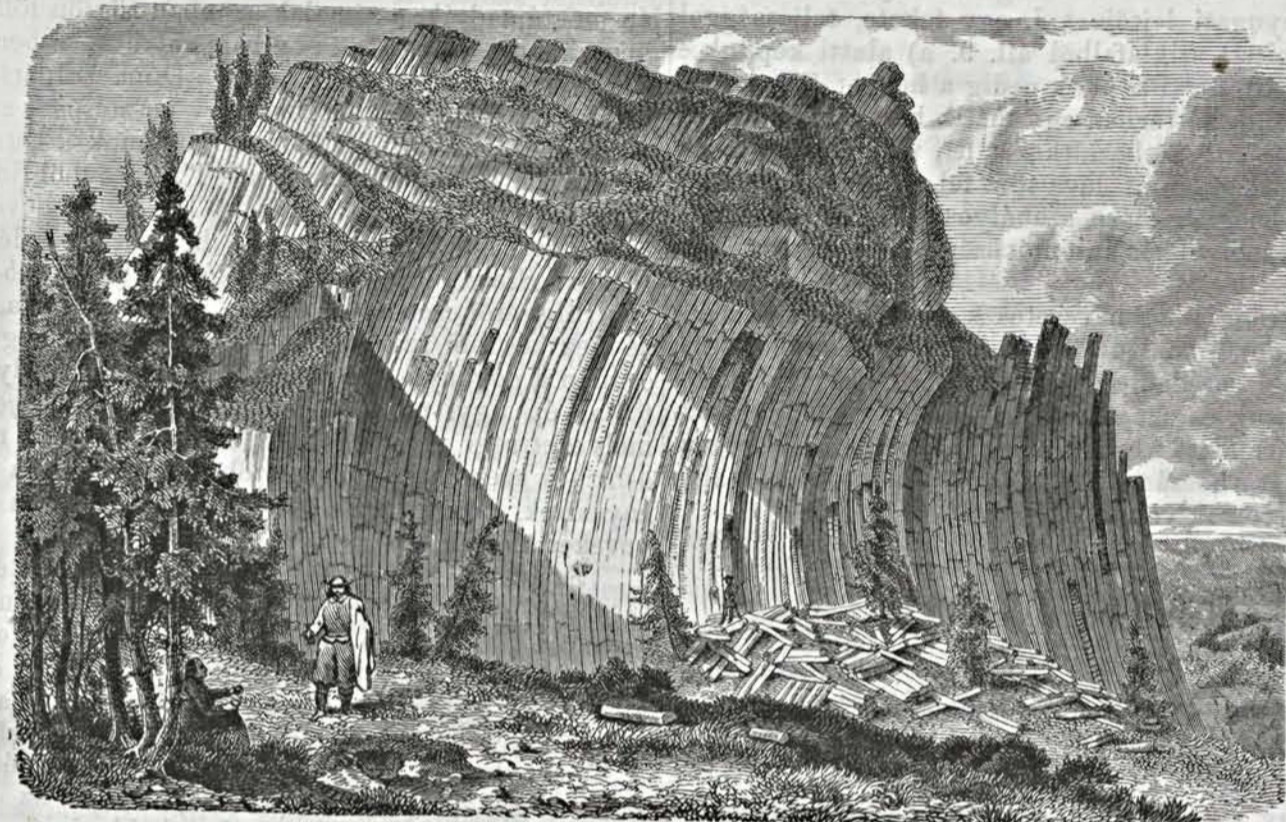
mert — mint örömmel hallottuk — a nyitva hagyandó tér a régi bazilikának nemcsak azon fekhelyét foglalandja magában, mely térrajzunkon látszik, hanem három-akkora terjedelmű is lehetend, miután jeles régészeti tudósunk H. I. ur a megkezdett ásások tovább folytatásában többé semmi akadály által nem gátolattik. Ugyanis a magyar tud. Akadémia, mint az ásások kompetens intézője, megyés püspök ő méltóságát hivatalosan felkérte: mikép

a nagy célhoz képesti apró kényelmet hozza a közügynek áldozatul, s udvartérét a szükséges kutatásokra bocsátáná rendelkezés alá, s a jeles főpap átlátván, mikép a haza nevében tett kérés parancsolat, s hogy ez esetben is jobb az engedel-messég az együtt járó áldozatnál, honfui kötele-ségét, — mit eddig is híven teljesített — e részben sem mulasztotta el s a hazafias felhívásnak egész készséggel engedett.

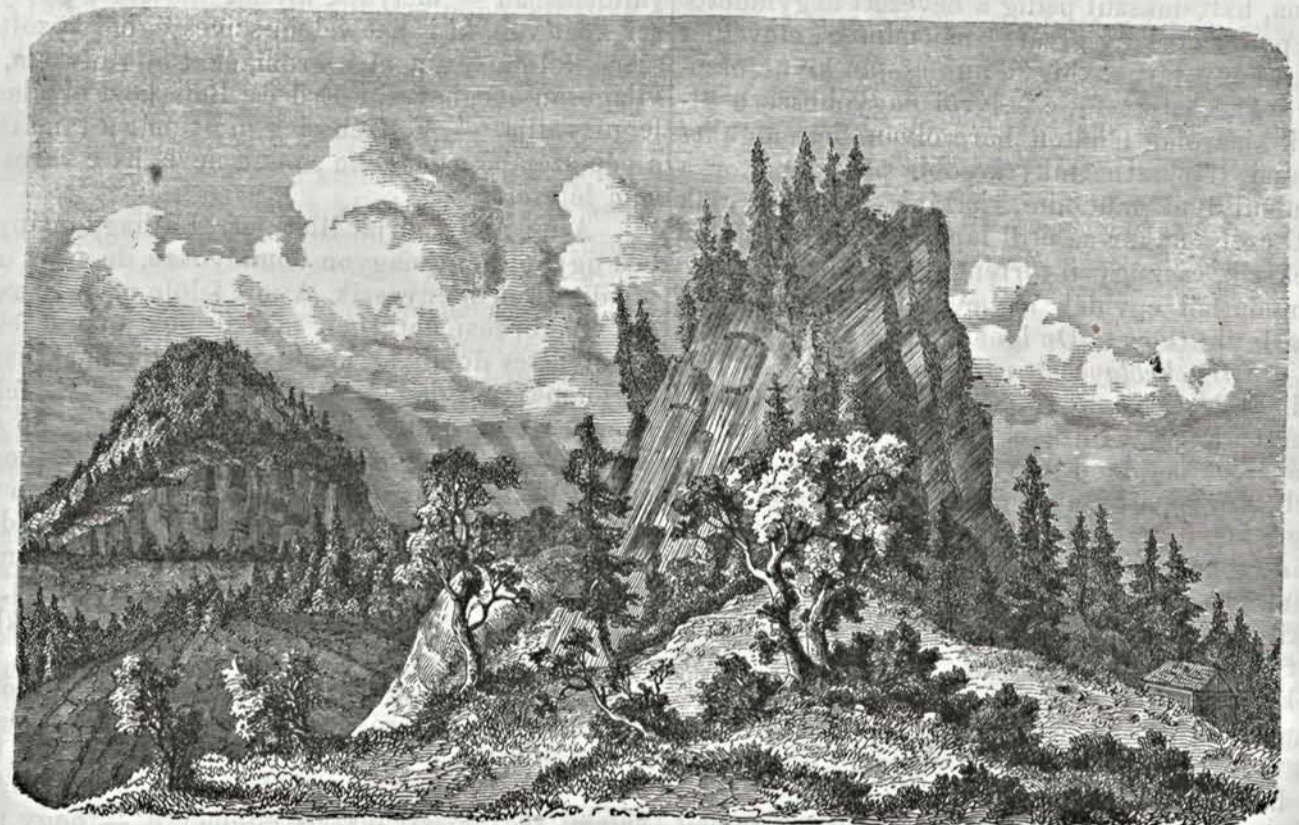
Fel tehát e honnak minden fia leánya az adakozással kamatozóbb tökéje alig lesz-e nemzetnek, — mint melyet ebbe szebb jövő reményében fektet. Itt a most élők is, de még inkább utódaik, nagy történelem hőseinek nagy álmainál nagyot ébredhetnek; itt mind azt átérzhetik, miről a vi-harrongálta kövek, mint egy-idejű tanuk mélyen hallgatnak.

Nem válunk meg ősi dicsőségünk némán nyilatkozó köveitől, míg városunk nevében, — melyet úgy hiszem az egész haza oszt — *Henszmann Imre* régészeti jeles tudósunknak, — azon bámulandó buzgalmaért, melylyel az ásásokat művezényli, reggeltől estig fáradatlanul személyesen intézi — köszönetet nem nyilváníthatunk. Működésében öntudata is boldogíthatja, de meg lehet győződve: hogy míg honfui kötele-ségeit így rovgatja le, szeretett hona irányában, eljön az idő, midőn a hálás haza sem marad adósa.

Fekete János.

Magyarország és erdélyi bányahelyek: 13. A Detonata Gola bazalthegy. Vöröspatak és Ofenbánya közt.

Detonata flocosa.

Bazalthegyek.

Detonata Gola.

Magyarországi és erdélyi bányahelyek.

(Vége.)

9. A *Detonata*. Lovagoljunk tovább. Ösvényünk azon trachytkupot övezi körül, mely a vöröspataki völgyet keletről bezárja. Innen bájos kilátás nyílik a hegyes vidékre. Két óra múlva egy éles hegyháthoz érünk, mely környezetét mintegy 300 lábmal mulja fölül. Ez a *Detonata Gola*. Itt ugyan nincsen arany, de e hegy egyik legnevezetesebb természeti ritkasága Erdélynek. Meredek, csaknem függélyes nyugati lejtője t. i. egy fekete, teljességgel oszlopszerűleg elkülönített sziklafalból áll. 9. a) alatti képünk e sziklafalat mutatja, 9. b) alatti képünk pedig a hegyet éles párkányáról nézve tünteti föl, a háttérben egy másik bazalt-oszlophegygel, a *Detonata flocosával*. A bazaltkőzet itt, valamint általában mindenütt, izzó állapotban, mint láva tört fel a földgyomrából s aztán kihülés folytán meglehetősen szabályos, 4–8 lapu oszlopokká hasadozott szét, melyekhez hasonlót szépség és hosszúságra nézve keveset találunk.

Visszaautunk e geologiai nevezetes s egyúttal festői szépségű hegytől, Bucsumnevi, hosszú völgyi helységen viz keresztül, melynek lakosai német eredetűek, de tizszázad folytán mind nyelvök, mind ruházatuk és szokásaikban tökéletesen elolhosodtak. Bucsumból két óra alatt Abrudbányára érünk, s itt bevezetjük hegyi utazásunkat, bocsánatkéréssel olvasóinktól, ha talán kissé erősen megfárasztottuk volna.

A Tárnokvölgye és vidéke.

Irta Pethő Dénes.

E vidék, melyet kelet felől a Duna, északnak a Vérteshegyek, délnek a dunántúli alföld vagyis alsó Fehérmegye síksága kerít, még délnyugatnak az Adriával a vaspálya köt össze: nemcsak a történelem, de ép úgy a gazdaság, közművelődés, kereskedelem, statistika és közlekedés szempontjából is hazánk legnevezetesebb, legkedvezőbb fekvésű és legfigyelemreméltóbb vidékeinek egyike. — A Tárnokvölgye ezenkívül állandó stratégiai pont is, melyen szárnyatámaszul a Duna, háttámaszul pedig a nevezett hegylánczolat szolgál úgy, hogy e pont az ország fővárosának mintegy elővédjét képezi s a történelem a nagy tárnokvölgyi hun csatán kívül bizonyára csak azért nem jegyezhetett föl e helyről nagyobb szerű ütközeteket, mert őseink kizárólag loháton harcolván, hátmögüket a hegylánczolatnak nem támaszhatták; később pedig, mikor a gyalogság kezdett tulsúlylál működni, hazánk fővárosa csak egyszerű volt hadászati cél s akkor az érdeklapásban, mely szintén a Tárnokvölgyében fekszik, csakugyan történt is összeütközés.

Történelmi szempontból e vidék legnevezetesebb eseménye kétségkívül a tárnokvölgyi ütközet. De igen fontos azon valószínűség is, hogy *Attila a Tárnokvölgyében van eltemetve*.

Rosty Zsigmond, a Pesti Napló 1858. évi folyamában erről kimerítőbben értekezett; Révész Imre ez értekezést czáfolta. — Rosty a magyar történelem majdnem egyhangú állítását s a néphagyományt hozta fel; Révész a byzanti írókra hivatkozott. Nem lehet feladatunk, hogy e két nagy tudományú férfi elágazó véleménye közt döntsek, de tökéletesen jogosultnak tartom magamat arra, hogy hazai íróinknak mindaddig hitelt adjak, míg ezeknek állítását más, a vidéki írókból alaposan meg nem czáfolja s pedig annyival inkább, mert például Thuróczyval a néphagyomány is egész a mai napig tökéletesen összevág.

Thuróczy ugyanis az ütközet után történekről így szól: „Mánap Detricus és Matrinus hadaikkal Tuln városa felé (Ausztriába) vonultak. A hunok pedig, mikor az ellenség hátrálását, megtudták, a csatatérre azonnal visszamentek s az övéik tetemeit, valamint Keve kapitányt is fölszedve, scythia szertartásokkal az országot mellett nagy pompával eltemették, ugyanott szobrot, vagyis nagyszerű kőoszlopot állítottak s e helyet *Keveozza* vagyis *Keveházának* nevezték. A mi korunkban a helyet, a szót elváltattatva, a hogy ez a magyaroknál szokás *Kevezónak* mondják. — Ugyane helyre temették Thuróczy szerint később még Kadicha és Béla vezéreket is; Attila haláláról s temetéséről pedig ugyanógy végzi szavait: „*Sepelitur tandem illum, regiae dignitatis cum honore, circa statum memoratam, cum Keve, Kadicha et Bela, caeterisque capitaneis supradictis.*“

De nemcsak Thuróczyból meritek; itt van a többi közt Kézai Simon: „De originibus et gestis Hungarorum“ L. 1., C. 2., §. 3, 4. és C. 4., §. 4. — Chronicon Budense: P. 1-ma, pag. 15–17, 28. Podhradszky kiadása 1838. Továbbá Nicolai Oláh „Hungaria et Attila“ L. 2. C. 1. §. 4, 5. és Cap. 2. §. 1. Cap. 16. §. 4.

Az itt említett történekről a tárnokvölgyi ütközetről mindnyájan azt írják, hogy a hunok Kelenföldnél tömlőkön a Dunát átszván, a Tétény és Százhalom (ma Bata) közt fekvő Potentiana várában s a százhalmi táborban levő római zsoldosokat éjnek idején megtámadták; a rómaiak azonban rögtön fölkerelkedvén, a sikra mentek s ott a hunokat egy roppant ütközetben annyira megverték, hogy ezeknek ismét vissza a Duna tulpartjára kellett menekülniök. A győztesek szintén nagy veszteséget szenvedvén, másnap után indultak Tuln felé; mire a hunok a Dunán azonnal ismét átkeltek s holtaikat, mint már Thuróczyból idéztük, eltemették. Keve sírját Keveházának, később Kevezónak nevezték s a legkisebb kétség sem lehet benne, hogy e helytől vette légyen nevét a mai *Kajászó Szent Péter*, mely helység a *váli völgyben*, a tágasabb Tárnok völgyétől csekély dombzat által választva, fekszik. A *Kajászó* névhez későbbi századokban a keresztény kegyelet a *Szt. Pétert* csupán a pogányos hangzásnak mintegy paralysálása végett csatolta; ép úgy, mint ama számtalan *Báldányos* nevű helységek, melyeket régi okleveleinkben említve látunk s melyek nevüket az őshitűek szent helyeitől és szobraiktól vették, a mennyiben el nem enyésztek, a kereszténység terjedésével szintén szelidebb hangzású neveket kaptak.

Sajátságos, hogy némely újabbkori történezeink az egész tárnokvölgyi ütközetet kétségbevonják s részint azt állítják, hogy Potentia vára nem is létezett; részint pedig, hogy valahol Sopron megye tájékán feki. Már pedig Thuróczytól ezt olvassuk: „Erat enim haec civitas ut quidam aiunt, Latinorum ad litus fluminis Danubii inter Themet (Tétény) et Zazalom (Százhalom) situata.“ — A ki azonban a „*quidam aiunt*“ból netán némi kétséget vonna, azt a hagyományra utaljuk, mely szerint az érdeklap és batai nép nemcsak ma is említi és mutatja a hajdani *római sánczokat*; de, mi több s bizonyára minden kétséget eloszlat: egy 1743. sept. 14-én Gányi András szolgabíró s Tóth István esküdte által felvett tanuallomásban — melynek hiteles másolata Rosty Zsigmond ur kezei közt van, ki is azt velem szíveségből közölte — tiz tanu, egyszerű földmives, a ki a krónikákat alig olvasta, a *Potentia-sánczát* világosan megnevezi s Erd és Bata közt elválasztó határvonalnak lenni vallja. — Fejtsék meg most már a tamáskodók: honnét jött a nép szájába a *Potentia sáncza* neve, ha e város vagy vár ott soha sem létezett.

A mi Attila sírját illeti, erről a hagyomány szintén szól; sajnos ugyan, hogy nagyon homályosan, de azért a valószínűség e négy mindig el nem enyészik. A mit felőle magam hallottam, ennyi:

A tordasi határban fekszik egy jókora felhányt domb, mely természetesen dombnak kicsiny, határdombnak nagy, magassága egy öl, idoma tojásdad, kerülete 75 lépés. — Ez felzugga kíváncsiságot, s bementem a faluba, egyenesen egy 85 éves agvastyánhoz, ki azonban e dombról csak annyit tudott, hogy ott hajdanában kutak akartak ásni, de még 60 ölnyi mélységben sem találtak vizet, s így abbahagyták. A kihányt földből maradt e domb, mert a befedtet kutban az állványok lenn maradván, nem lehetett az egész földet ismét visszahányniok. Itt feisülvén, azzal vigasztaltam magamat, hogy ilyes kutatások körül már sokkal furcsább csaldások is történtek.

Vallattam a jó öregem tovább: „Nem hallott kegyelmed soha valamely régi sirról itt a vidéken?“ — „De b'zon uram, öreg apámtól, ki még török világot élt s 120 éves korában halt meg, sokszor hallottam én említeni, hogy ott a hármas határ körül valami régi király fekszik eltemetve, — hogy magyar volt-e vagy német, azt az öreg apám nem mondta.“ — E jellemző szavak után még több kérdést intéztem hozzá; ennyi volt azonban az egész, mit a jó öregem kitudhattam. — Figyelemre méltó még, hogy e hármas határ Mártonvásár, Tordas és Tárnok között a régi országot mellett fekszik, mely még a múlt század második felében fennállott; Thuróczy pedig s a többiek is világosan mondják, hogy Keve, Béla, Kadicha az *országot mellett* temették el.

A Tárnok völgyét most a vasut szeli ketté, melytől Északnak fekszik *Sóskut* s gazdag kőbányája. Hazánk első építészeti reuke

a budapesti lánczid s legújabbán a kis körösi Petőfi-szobor is sóskuti kővekből készült. Hajdanában itt kétségkívül ásványos források voltak, mit a helység neve igazolni látszik, s in-ét indult ki Árpád Pannónia elfoglalására, ha csakugyan ez azon hely, melyet Béla király névtelen jegyzője említ (Cap. L.): „Tunc dux Arpad et sui nobiles, cum tertia parte exercitus sui, de Ecilburgu egressi, castra metati sunt *iuata campum putei salsi etc.*“

Délnek és keletnek a Duna övezi a Tárnok völgye egy részét s a Dunán a Csepel szigete, mely hajdanában Árpádnak fejedelmi birtoka volt, hol ő tanyákat építtetvén, lovait átszállította s ott legeltette. A szigetet Árpád egy *Sepel* nevű, kun eredetű bölcse férfiúra (virum prudentissimum) bízta, ki ott meghalálozván, neve a szigetre is átment, mely azt mai napig megtartotta. Árpád s az előkelőbbek aprillistól októberig itt tanyáztak, de ekkor *kőztanácsban* elhatározták, hogy a Dunán átkelnek, nejeiket a szigeten hagyták, s Karinthia és Lombardia ellen indultak (Anonym. Cap. XLIV.).

Délnek fekszik *Erd*, másképp *Hamszabég*, mely mezőváros török hangzása nevét Hamza bégétől vette, ki Ercsi birtokosával, Szapáryval, oly irgalmatlanul bánt. Hamzsabég körül Erdy pár év előtt nevezetes és nem eredmény nélküli ásatásokat tett. Van itt egy török mecesz is romokban, s nem messze az erdőben az ugynevezett *Kutyavár*, állítólag Mátyás király vadászebeinek tanyája, most urasági vadászlak. — Erd még onnét is nevezetes, hogy gyászos emlékü II. Lajos királyunk, midőn Budáról a szerencsétlen mohácsi ütközetre indult, itt tartotta első éji tanyáját, s itt várta összecsesülő seregei egy részét.

Valamivel lejjebb, szintén a Duna partján, fekszik *Bata*, vagyis a többször említett *Százhalom*, melynek határában ma is láthatók a sárhalmok, hol a tárnokvölgyi ütközetben elesettek nyugosznak. Innét a Százhalom név is.

A Tárnokvölgye közepén fekszik *Tárnok* (vasútállomás), mely falu nevét onnét vette, hogy hajdanában tárnoki birtok volt. Később az Illésházak birták, míg a legutóbbi időkben Sin báró vette meg. Lakói hajdanában illirek voltak, s ugylátszik, az egész vidéket illirek lakták, mert Erd, Ercsi s Basta lakói mai napig is azok s ezt több helynév — *Ráczkeresztur, Rácz-Szt.-Miklós, Rácz-Szent-László*, s lejjebb *Rácz Almás* is tanusítja.

Tárnok lakói 1738-9-ben a pestis alkalmával mind kihaltak s akkor a helység birtokosa ide, valamint Sóskutra is, Trencsinmegyéből tötokat telepített, kik, bár nagyobbára magyarul is tudnak, nyelvüket mindeddig fenntartották. A tárnoki határnak dúsz, termékeny földje van s különösen jó bortermő szőlői, a miért is a lakók telkeiket most majdnem kizárólag szőlővel ültették be, annyira, hogy több birtokos gazda akad, a kinek egész telke csupa szőlő. E példát már másutt is kezdik követni így például *Kajászó Szentpéteren*, a hol a határ csak némileg dombos, mindenüvé szőlőt ültetnek, mely eljárás, hogy czélszerű-e, egyelőre nem lehet meghatározni, de mindenesetre sajtóságos, hogy Fehérmegye azon részében, hol az ország legjobb *buzája terem*, mely a bánásgival s bácskaival a versenyt nemcsak megállja, de meg is nyeri, hogy ott mondom, a szőlőt a buzánál többre kezdik becsülni.

A Tárnokvölgyétől hosszan elnyuló dombzat által választva, nyugatnak fekszik az ugynevezett *váli völgy* s ebben *Alcsut* falu, mely a boldogult nádornak palotájáról s ritka szépségű parkjáról nevezetes. Az egész alsóúti uradalom mindenfelé a legnemesebb fákkal van beültetve: a kisebb ültetvények, fasorok, fasorok stb. a vidéket valóságos diszkertté varázsolják s nagyobbára csak a boldogult nádor s gróf Brunswick Ferencz jó izlésének köszönhető, hogy e vidék, melynek természetes regényessége különben csekély, most még e tekintetben is hazánk legszebb tájaival egy színvonalon áll, mert mit a természet tőle megtagadott, azt megnyerte a birtokosok jó izlése és igyekezete által, kik a jó példákát követve, kopár legelőket kertekké, pusztá dűlőket ligetökké alakították, utak s csapások mellé fákat, házaik köré virágokat ültettek.

Alcsút mellett fekszik *Doboz*, mely helységet majdnem kizárólag a *Doboz* nevű őz család iv. dékái lakják. Továbbá *Tabajz*, hol a temetőben számtalan régi, kétségkívül a rómaiak korából maradt síremlék hever, anélkül, hogy ezeket eddig valaki bővebb figyelemre méltatta volna. A gyurói káptalani gazdasági épületek egyikének erese alatt is hever egy ily sírkő, melyet 10–12 év előtt a szérűben ástak ki; magassága 7 láb 3 hüvelyk, szélessége 2 láb 10 hüvelyk, vastagsága 7 hüvelyk. Felül a csucsán borzas haju emberfő van kifaragva; lejjebb két emberi alak a derékkötőig,

az egyik férfi, a másik nő, mindkettő *laga practextában*. E két alak alatt látszik még két kisebb emberi alak s ezek alatt a felírás, mely azonban már annyira meg van viselve, hogy csak ennyit tudtam belőle kibetűzni: D O MAX AVR VER O MP POSUIT CONIVX. A NONO ANNO VIXSIT ANN XXXV. Hogy ugyan a *vixsit* mit jelenthet? nem tudom; valószínűleg hiba lesz *vixit* helyett. Az egész síremlék kemény tűzkő (silex) s midőn baltával ütöttem, sűrűn hánnya a szikrát.

(Folytatás következik.)

Történelmi adatok a szárazföldi zár idejéből.

A történelemből tudjuk, hogy az első francia császárságnak az angolokkal viselt tengeri háboruja igen szerencsétlenül ütött ki, a mennyibe Nelson, a híres admirál, Trafalgar mellett 1805. október 21-én csaknem az egész francia tengeri hatalmat megsemmisítette. Így tehát a legtöbb francia gyarmat is, az angolok kezére került.

Ennek ellenében hozta be I. Napoleon 1806. nov. 21-én kedvenz eszméjét, az ugynevezett „szárazföldi zár“, vagyis azon rendszabályt, mely minden külföldről, különösen Angliából behozott portékát keményen tiltott; s azért a becsempészett áruk elkobozásában iszonyu szigorral járt el, úgy, hogy gyakran azokat nyilvános helyen elégetni rendelte.

Ezen rendszabályt később, — az angolok iránti boszúból — csaknem minden európai államra ráerőszkolta.

Történet egyszer, hogy a marseille-i vámigazgató Peillon egy kényes dologban magától Napoleontól kért tanácsot, nehogy saját rendelkezése által császári kegyvesztésbe essék.

Ugyanis egy szállítmány lefoglalása volt kérdésben, mely Konstantinápolyból jött, s három tucat indiai kashemir sháwt tartalmazott.

A mi legelőképen zavarba hozta a vámhivatalnokot, az a rajta levő czím volt, mely így hangzott: Ó császári felségének a francziák császárnéjának Olaszország királynéjának stb. stb.

Pósta fordultával Peillon vámigazgató ur parancsot kapott, az egész szállítmányt lefoglalni s elégettetni.

E parancs vétele után 24 óra múlva, a marseillei nagy piacon mindegyik szemelétára kegyetlenül elégettetett meg a három tucat gyönyörű kashemir shawl.

Napoleon egyik főkivánata volt, hogy az udvari hölgyek francia kashemir shawl-okat hordjanak s általában ne csak ők, de a főnemesség is, mind belhoni gyártmányokat viseljen.

Igen ingerült volt, midőn az udvari hölgyeket külföldi kelmékben öltözködtetve látta. Ilyenkor homlokát ránczóla össze, s fennhangon nyilvánítá elégedetlenségét.

Másrészt szüntelen ostromolta nejét Josephinet, hogy öltözete kelméinek árát, minőségét vele legpontosabban tudassa. Mire neje közönségesen ezt válaszolta: „Ezen ruha st. Quentinből való, e mantilla Lyonban készült. stb. Napoleon pedig erre rendesen így felelt: „Ah! ebből látszik a mi gyáraink felsőbbége a külföldiek, s az idegeneké felett.“

Napoleon az angolokat mindig csak ezen utóbbi kitéttel említtette. De Josephine elámitotta őt. Fehérruháinak legnagyobb része indiai mousselinből, s a legjobb angol perkálból volt; és sem egyik, sem a másik ezen kelmék közül, másként be nem jöhetett csak csempészve, s ezt egy ideig ügyesen tudta vinni, de végre a legügyesebb megfigásainak is vége lett, belebukott.

Titokban értesítették már Napoleont, hogy nem régen is, különféle pipereáruk csempésztek be a hollandi határon, daczára azon szigorú parancsoknak, melyeket a császár az említett kashemir shawlók elégettetése óta, minden vámigazgatónak meghagyott, mely szerint minden gyanus portéka zár alá tétesék.

Egy reggel az antwerpi vámigazgatótól — Collin urtól — azon hivatalos jelentést vette, hogy egy láda angol portékát, melyek között tizenkét finom tillfátyol is volt, parancsa szerint elégettetett. Jelentése igazolására többféle bizonyítványt csatolt mellé, s ezek közt a megrendelő levelet is, mely ugyan nem volt aláírva, de beltartalmából világosan kivehető volt, hogy e láda a császárnénak volt küldve, és hogy ezeknek vételét ő maga rendelte el.

Ezen okmány elolvasásánál Napoleon neje iránt haragra lobbant; de ismét kibékült önmagával, midőn azon hatalmas tollvonásra gondolt, melylyel a vámigazgató a császárné számadását megsemmisítette.

Feltette magában, hogy erről mitsem szól, míg alkalmas idő nem jő rá, hogy magát eziránt vele kibeszélhesse. — Ugy vélekedett, hogy ha e türelmetlenül várt pipere tárgyai nemcsak meg nem érkeznek, de még semmi tudósítást sem kap felőlök, úgy előbb utóbb felhozza s felvilágosítást kér.

Az alkalom nem is késett soká. Egy reggel midőn együtt reggeliztek, némi szokatlan nyugtalanságot fedezett fel Napoleon, Josephine arcán. És mivel e nyugtalanság okát könnyen kitalálta, azonnal használni akarta ez alkalmat, hogy a rettentő felvilágosítást megkezdje.

„Valjon mi bánt ma téged edesem? — kérde a szemrehányás hangján, — egészen kedvetlennek látszol.“

Josephine egykedvűleg felelt, hogy ő csakugyan már néhány nap óta

TÁRHÁZ.

Arany János új lapja.

Szépirodalmunk hatalmas lépést tesz előre, keletkezvén abban egy oly vállalat, mely jelesebb valódi csoportosulását eszközölve, benső becses elbíri igérkezik, s így, képességünk hű tükré, szépirodalmunknak pedig disze, büszkesége leendő.

Lapjaink nagy száma az erőket szétágazását vonta maga után. Jó művek illő díjazása lehetlenné válván, jelesebb elől irodalmi zsengek foglalták el a tért, miből a szépirodalmi sajtó mély süllyedése következett.

A közönség kezdett nem bízni többé irodalmában. Régi vállalatok elzsidáltak, új vállalatok pedig, mint mondják, már születésükkor homlokukon viselik a haláljegyet.

A bajokon segíteni, e válságos időben lép elő egy nagyobb szériájú szépirodalmi, de egyszerűbb szerkesztésű vett literatúra s általános műveltségterjesztő folyóirat: a „Koszorú”, melynek szerkesztője s egyúttal kiadója, koszorú költőnk, Arany János lesz, kinek neve is elég biztosíték, hogy a megindulandó lap csak jót, jelest, becseset tartalmazand.

A szépirodalmi rész, — mint a felhívásból látjuk, — úgy lesz megválasztva, hogy férfi mint női közönségnek egyaránt kedves olvasmányt nyújtson. Tartalmát eredeti, irány- s történeti beszédek képezik; fordított novellákból a külföldi irodalom gyöngye; versből minél több, de minél jelesebb. A literatúra rész kiterjed egy a hazai mint a külföldi irodalom minden termékére, a szakszerűség kizárásával.

A kiadásra koszorú költőnk szintén maga vállalkozik, hogy előfizetőinek névsorával megismerkedvén, szemlélte igényeikhez, osztály és nem szerint, annál inkább hozzávethessen. Továbbá, a közönségtől begyűlő, különben is mérsékelt hasznát nem levén szükség még egy kiadóval megosztani: többet áldozhat a lap szellemi részének kiállítására; a miért az *irok kiadására* nézve egy méltányos és igazságos kulcsot állapít meg, mely a közönség pártolásával hasonló mértékben növekszik, s így alkalma lesz a jeles művek között is válogatni.

A lap főszerepe annak szellemi alapjába levén helyezve, rendkívüli mellékleteket egyelőre nem ígér; de ad szellemi kincseket; azonban középszerű pártfogás mellett is a magyar költők arcképcsarnokát indítja meg, önálló mellékletekben. Ennek sürűbb megjelenése, valamint a lap küldése, a közönség tömeges pártfogásától függ.

Az önérték nem nyilatkozatának tekintjük azon kijelentést, hogy *tengő vállalat* létrehozni nem akar, — ilyen ugyanis van elég. Azért szükséges, hogy az előfizetők száma az ezeket legalább megközelítse. Hogy pedig a vállalat jövődjé felől a „Koszorú” koszorú szerkesztője legalább december 25-éig magát előre tájékoztassa: az előfizetési pénzeknek mielőbbi beküldését kéri.

Pillanatig sem kételkedvén azon, hogy a magyar közönség örömmel karol föl oly vállalatot, melyet ha pártol, magát becsüli meg; nem marad egyéb hátra, mint a lap rövid programját, s az előfizetési feltételeket elősorolni.

A lap címe lesz „Koszorú”, — szépirodalmi s általános műveltségterjesztő tartalommal.

1) Megjelenik a „Koszorú” jan. 1-én 1863. s azontúl hetenkint, csütörtökön, a „Figyelő” alakjában (legnagyobb 8-adrét) de fél ivvel bővítve, tehát másfél ivnyi tartalommal. 2) A „Koszorú” *főlapja* szépirodalmi; ugyanint kötött és kötetlen alaku költői dolgozatok; továbbá (nem szorosan tudományos) esztetikai, társadalmi, általános műveltség-terjesztő előszövegek, (ide vonható) levél, például föld- és népiseme-utazás, historia s némely általános érdeklő tudomány-ág egyes inozanatai vagy körirajz is, a *műveltség számára kellemesen elbádvá*; melléklapja vagy *tárczája* bíráló, ismertető, mulattató tartalommal, u. m. könyvismertetés, kivonatok, jeles művekről tüzetes bírálatok is; életképek, genre-ek, mindenféle szépirodalmi skizsek; apróbb irodalmi, művészeti, társaséleti közlések, szinbírálat, vegyes újdonságok, könyvszerzet stb., szóval mind az, minnek egy ily, művelt közönség számára szerkesztett lapban helye van. 3) Ha az előfizetők száma csak a 800-at is megéri: megindul a „Magyar költők arcképcsarnoka” — *legelőbb két havonként megjelenő önálló képekben*. 4) Előfizetési ár félévre 6 ft. egész évre 12 ft.

Az előfizetési pénz *vidékről egyenesen hozzám*, mint kiadóhoz, bérmentve utasítandó. (Lakásom üllői út s 3 pipa utca sarkán, 11. sz.) A *helybeli előfizetők kényelmére* Emich Gusztáv ur kiadó hivatala is (Barátok tere 7. sz. elfogadja lapomra az előfizetést. Gyűjtőknek a szokott t. példány (10-re egy) adatik. — Kelt Pesten, november, 1862. — Arany János, a „Koszorú” felelős szerkesztője, kiadója és tulajdonosa.

Irodalom és művészet.

** (A *debreczeni szini pályázat* be van fejezve.) Az 50 arany jutalom Szarvas Gábor poszonyi gym. tanár „Veszélyes csel” című melodramájának írtetett oda. E pályázatnak is szomorú sorsa volt: a választmány által előadásra kijelölt darabok közül csak kettő mutatkozott színpadra. Ezek közt az aránylag jobb, esti 7 órától fél tizenkettőig tartott, s bár a jutalmat elnyerte, a közönség tetszését sehoggy sem bírta megnyerni.

kedvetlen és pedig egy láda különféle portéka késése miatt, melyet lyoni kereskedőknél rendelt meg.

„Ha csak az bán, egy nyugtasd meg magad édesem; ládád rendeltése helyére érkezik.”

„De már itt kellett volna lennie!”

„A portéka nyilván fölakadt az uton, a rozs idő miatt!”

„Igen, én is azt hiszem.”

„Vagy talán, — tevő hozzá Napoleon gunyosan — „a ládát rablók fogták el, ki tudja?”

„Oh nem” — válaszolt neje — „én inkább attól tartok, hogy...”

„Az antwerpi vámnál tartóztatták fel, — egészíté ki Napoleon, mi alatt ülésebből hevesen felkelt. — „Nem történhetett ilyesmi azon portékákkal, miket Lyonnól hozatott? — Vallja meg asszonyom, és többé ne beszéljünk róla!” — Az utolsó szavakat már egész barátságos kifejezéssel mondá. — Szegény Josephine pedig a legnagyobb zavarban érezte magát, miután észrevette, hogy el van árulva; s anélkül, hogy magát legkevésbé is mentegette volna, szó nélkül lesütötte fejét.

Napoleon nem akarta felsőbbeségét éreztetni nevével, ismét helyet foglalt mellette, s megfogván kezét, nagy megindulással mondá:

„Hallgass meg engem, drága barátném, tudod, hogy én soha sem hazudok; én pedig tudom, hogy a legnagyobb boszuság, mit egy férj nevének tehet, abban áll, ha ruháit, pipérét, kalapjait elzárja; tudd meg tehát, hogy én mindennek nyomába jöttem, magam foglaltattam le ládádát, és parancsomra minden benevelőkkel együtt megégettetted. — Itt a császárné bizonyos göröcsös vonagláit el nem titkolhatott. — „Igen, elégettetted, az én parancsomra, — ismétlé Napoleon. — Most az egyszer még megbocsátok azon feltétel alatt, hogy ha még egyszer történik, úgy szemtelen ügyvivődet elfogatom s elítéltetem. Am kísérted meg akkor számukra tömör kegyelmet kéri, s meglátod, hogy fogom-e azt tenni.”

Mindezen szigorú tilalmak dacára, mégis volt eset, — talán az egyetlen, — midőn a császár, a vámtörvények egy sokkal büntetendőbb áthágását, kénytelen volt elnézni, mert ez a közönséges csempészetet jóval felülhaladta.

Ugyanis 1807-ik év vége felé tértek haza a harcokban megedzett öreg gárda-granátosok Németorból, hová a császárt, Soulés tábornok vezérlete alatt — kísérték volt.

Midőn Mainzba érkeztek, az ottani vámgazgató Lamar ur minden kitalálható gyöngésséggel akarta tudtára adni a tábornoknak a törvény szigorát, s hogy itt egyetlen alá kell magát vetni azon eljárásnak, miszerint minden katonát s társzerket átvizsgálják.

E barátságos kinyilatkoztatására, Soulés felelete ép oly rövid mint hatályos volt.

E törvényekhez — válaszolt — „nekünk semmi közünk, és ha hivatalnokaink egyike, öreg katonáim ládáira merné tenni kezét, úgy valamennyi szolgáit a Rajnába fullasztatom, mint a macskakölyköket.”

A vámgazgató habozott; de a hivatalnokok és szolgák bizván sokaságukban, elhatározták magukat, a motozást megkezdni, és épen abban a perzben jelentek meg, midőn a katonák már készülöben voltak a várost elhagyni. De a tábornok csatakörét képeztetett katonáival, s a társzerketek középre vétette.

Ezt látva a hivatalnokszereg, nem merte a dolgot tovább erőszakolni, s kénytelenek voltak, a katonák gunykiáltásai, nevetései s fűtyüléseitől kisérvé, visszavonulni.

Lamar ur azonnal kimerítőleg tudósítá a főgazgatót Párisban, ki ez eseményt jóval a sereg megérkezése előtt, a császárral tudatá.

Nagy zavarba hozta ez eset Napoleont; mert ez egyike volt a legkomolyabb efféle eseteknek, mi ha más körülmények közt történt volna, a legszigorubb büntetést vonta volna maga után.

De itt épen nem látta alkalmasnak a fenytést, midőn a hir-és dicsőség-szomszjas fővárosi közönség a legnagyobb lelkesedéssel fogadta a visszatért bajnokokat; s vitéz gárdája sebekkel telve, dicsőségesen tüntette ki magát a harczmezőn.

Ezek voltak a főokok, mik haragját lefegyverezék.

Avagy büntethetett volna-e ő, midőn csak jutalmazásra gondolhatott? ... Nem! — Azonban mégis magához hivatá Soulés tábornokot.

A tábornok meg is jelent a császár előtt, ki őt igen kegyesen fogadta; s miután néhány közönyös szót váltottak egymással, így kezdé Napoleon: „Apropo! hallom, hogy igen szép dolgokat vittél véghez Mainzban.”

— Soulés azon kevesek közé tartozott, kiket a császár bizalmasabb körben tegezett.

„Hogyan? te vámhivatalnokaimat a Rajnába akartad dobni? Valld meg őszintén, igazán megtettted volna ezt?”

„Igen, Sirel tábornoki becsületemre mondom!” — felelt Soulés, németes kiejtésével. — „mert gyalázat lett volna felséged vitéz gárdájára, ha podgyászainkat kikoboztatni engedjük! Ismétlem felségednek, hogy megtetttem volna, arra becsület szavamot adom.”

„Eh! én azt hiszem, hogy csak tréfálni akartál, — mondá Napoleon, mialatt igen vidorán mutatta magát, — „tudom, hogy csempészni akartál csak.”

„En, felség!”

„Igen, te! Tudom, hogy Hannoverben igen szép vászonmút vásároltál házad szükségére, mert gyanítottad, hogy visszatérte senatorknak nevezlek ki.”

„Sire!”

„És nem csalódtál; de hidd el, ha még egyszer eszedbe találna jutni, vámhivatalnokaimmal ily tréfát üzni, akkor én is szavamot adom, jól vigyázz! császári becsület-szavamot adom, hogy hadi törvényszék elé állíttatlak, s a gárda frontja előtt agyon lövtelek!”

„Most menj, és rendeld meg senatori egyenruhádát.” Z. G.

Régi magyar levelek.

Egy török magyar levele 1584-ből.

A szolnoki Sanzság bég, Zay Péternek.

Köszönemet után jövének hozzám az nagyégod jobbgyi Sasiak, mivelhogy régen még Olaj bég koromban én magam szakasztottam vala egy darab földet az Kürtieknek az Sasiak földéből ily okon, hogy az én barnaimat őriznék az Kürtiek, mostan immár az Kürtiek akarnák magoknak hajtani az földet, de azoknak semmi közök hozzá nincsen. Annakokéért ezért kellett írnom nagyságodnak, hogy nagyságod is onnan az Kürtieket fenytéte meg, hogy békeséggel laknának, az Sasiakat ne háborgatnák se földök felől, se egyéb felől, se passára se senkire érte ne mennének, hanem békével lennének, miért hogy az föld ezeké, én ismét megfenytöm, hogy békeséggel hadják őket mert az Kürtiek passa számára vadnak ők erővel akarják magoknak fogni az földet, passa erejével nagyságod onnét írjon nekik, fenytite meg én ide önmagam behivatom és megparancsolom, hogy békeséggel hadják az Sasiakat. Isten éltesse nagyságodat. Datum ex arce Zolnokiansi 4-a die Junii A. D. 1584. Én Sasvár Bék, az Hatalmas török császárnak fő Szanszák Békje, Zoltánnak Urannak fő helytartója és gondviselője. (P. H. **)

Adassék az Nagyságos urnak Zay Péternek Egren levőnek nekem szomszéd urannak barátomnak. Közli Balogh Lajos.

Vegyes jegyzetek.

Közli Dr. Bardocz Lajos.

A *lövöldöző hal* (Chaetodon rostratus.) Mig 1822. évi december hónap Jáván tartozkodtam, beszéli Mitchell James ur, sokat hallottam azon csodálatos halakról, melyek Batavía közelében, egy jávai országnagy birtokában vannak. Elhatároztam tehát magamat, s ritkaságokat megnézni; minélfogva Johnson ur, a Grillfort hajó parancsnoka (mely hajóban mint utazó valék), és egy tolmás kíséretében, utnak indultam. Az országnagy jóságára megérkezvén, az igen barátságosan fogadott minket, s miután vele egyideig mulattunk volna, megengedte, hogy kertjeit megtekintésük és az említett halakat megnézzük, melyeket maga is különösen kedvelt és annyira becsült, hogy azokból egyet sem akart birtokából kibocsátani. A halak egy kis kerek tóban voltak, melynek közepéből egy kétláb magas-ságu karó emelkedett ki. A karó felső végén köröskörül apró faszögecskék valának beverve, ezekre pedig kis bogarak tetteket. Mig a rabzolják a karót a tó közepében felállították, és a bogarak arra felrakták a halak megháborítottak, s lyukaikba rejtették. Jó ideig kelle tehát várakoznunk, mig azok megint előjöttek, és müködéseket megkezdették. A várakozást azonban az öröm gazdagon megtulmázták, melyet a kis halak nekünk okoztak. Miután egy darab időt csendes várakozással tölték el, a várt halak lyukaikból előjöttek, és a tóban körös-körül úszni kezdtek. Azután az egyik közölök a víz felszínére jött, egy helyben megállapodott, és miután szemeit egy ideig az egyik bogárra szegezve tartotta volna, szájból egy kis mennyiségű vizet oly erővel és oly biztosan lövelt a bogárra, hogy az azonnal a vízbe esett, és a puskázó azt rögtön elnyelte. Erre egy másik hal következett, és hasonlóképen produkálta magát. Ezt megint egy másik követte, és ez addig tartott, míg a bogarak mind lelövöldöztek. Ha valamelyik hal nem volt képes zsákmányát egy lövésre elejteni, az ellenkező oldalra uszott, és másodsor tűzrel rá a vadra. Egyik hal háromszor ismételte a lövést, és csak a harmadikra esett el a zsákmány. Azok, melyek a bogarakat egy lövésre elejtették, igen puskázók voltak. A tulajdonostól azt hallám, hogy ezen halak Chinából hozták, és egész Jáva szigetén még csak ezek valának életben, holott mintegy 50 év előtt sok jávai főnök birt ezen halakkal. Valódi nevéket nem tudhatam meg, minthogy a jávaiak azokat „Icon” néven nevezték, mi csak *halat* jelent. A mennyiben a víz a megszemlélet megengedé, 5-6 hüvelyk hosszúságúnak találtam azokat, testök egy kissé lapított volt, és fekete csikkokkal színezve. A rabzolják a leirt módon naponként kétszer élelmeztek őket. Uglátászik, hogy e halak szabad állapotukban is ily módon keresik élelmeiket, s azon bogarakat, melyek a vízi növényeken tartózkodnak, s melyekhez különben hozzá nem juthatnak, egyenkint lepuskázgatják. Midőn a vizet szájból kilövelték, hasonló zajt lehetett hallani ahhoz, mint midőn a vizet fecskendővel vagy szánkval fecskendezzük ki.

* Sas és Kürt hevesmegyeyi faluk.

** A török Szanszák bég magyar levelét félhold, csillag és „Sas. Bék” köriratú pöcséjével, ostyával zárta le.

** („Köznapl inak”) cím alatt Pálep Mihály ref. lelkes, templomi használatra négy hétre való imádságokat írt, melyre most Fraenkel B. miskolci könyvkereskedő, mint kiadó, előfizetést hirdet. Tartalom reggeli és esti imák, utóimákkal, s betegeskeríti több rendbeli könyörgéssel. A mű velin papíron, nagy betűkkel nyomva január végén jelenik meg. Előfizetési ára fűzve 1 ft. 20 kr. Bolti ára magasabb lesz. Az előzetési pénzek újévig, a kiadóhoz Miskolcra küldendők.

** (A „Néptanítók közlönye”) című egyetemes népnevelési hetilap, f. év január 10-én megkezdett pályáját jövő évben is folytatandja. A lap *rovatai, szelleme, alakja, nagysága, ára* — az eddigiek maradnak; a szerkesztőről s részint a munkatársakról is, kiknek száma időnkint szaporodik, — ugyanezt mondhatni. Részletes jelentést és előfizetési fölhívást a nép nevelés-ügy lelkes pártfogóhoz jövő hónap vége felé bocsátunk közre.

** (A „Haladás” című kereskedelmi s ipartlap), ügyes, tapintatos szerkesztése, célzerű berendezése által, életrevaló lapnak mutatkozik. Hoz kereskedelmi, bürzshreket, vásári tudósításokat, cikkekkel a kereskedelem érdekében, s az ipar minden ágát fölkarolván, ugylászik, hazai kereskedésünknek helyes irányt adni hivatva van. Örvendünk e szaklapnak s midőn honi iparunkat előmozdítani törekszik, ohajtjuk, hogy hangja ne legyen kiáltó szó a pusztában.

** (Egyetemes magyarországi kath. egyházi névtár 1863-ik évre) című munkára hirdet előfizetést Imrik János, mely mintegy 20 nyomtatott iven, az összes magyarországi romai és gör. kath. egyházmegyéék világi és szerzetes papi személyeit magában foglalja az illető plébániák s fiókjainak lélekszámával együtt. Uj évkor nagy alakban, a herczeg-prímás arcképével, okvetlenül meg fog jelenni. Előfizetési ára 1 ft, mi november hó végeig Vodianer F. nyomdájába beküldendő.

** (Uj eredeti vigjáték.) Kóvér Lajos „A három balkövés” című eredeti vigjátékot fejezett be.

** (A „magyar izraelita”) című pesti lap, három heti szünet után e hó 9-től kezdve ismét rendszeresen jelenik meg, Tenczer Pál szerkesztése mellett.

** (Rózsavölgyi műkereskedésében) közelebb Székely Imrétől két szép zeneszerzemény jelent meg. Az egyik „A csermely” dal szó nélkül, zongorára. Kovács Mihály barátjának ajánlja a szerző. Ára 80 kr. — A másik „Merengés a tengernél” ábránd zongorára. Ára 1 ft.

** (Az úgyesen szerkesztett „Erdészeti lapok”) VI. füzete megjelent Wágner Károly szerkesztése mellett. Egyszermind mellékelve van hozzá az előfizetési fölhívás a jövő évfolyamra, egész évre 5 ft-ával, mely összeg legkésőbb i. évi november végeig beküldendő, mert a lap csak úgy indul meg, ha anyagilag biztositva lesz. Mint a mult évi számadásból kitűnik, a nevezett lap szerényen, de mégis vesztesség nélkül állott fenn, s 165 fnyi tisztja jövedelmét is az erdészeti műszótár előmunkálataira fordítá. Az ily vállalat, mely minden munkásságát s tehetségét, muz. h. igazgató tekintetben is, azon kör művelésére szenteli, melyben mozog, s azon kívül hézagot pótol — kétségkívül megérdemli az életet. Azért midőn a közönség figyelmébe ajánljuk, egyúttal kívánunk számára minél hosszabb fennmaradást.

** (Az „Erdélyi muzeum-egylet évkönyvei”) nek) második kötetéből az I. füzet megjelent, Brassai Sámuel erdélyi szerkesztése mellett. Nyomatott Kolozsvárt. Ára 80 kr. o. é. Tartalom: A kolozsvári ötvös-czéh szabályai 1473-ban, Fındly Henrikől. — A székely krónika ügyéről, Szabó Károlytól. — A kolozsvári és szomszéd határokon termő növények névsora; Kolozsvárról a Batrináig s vissza, (földtani rajz) Kócsi Károly tanártól. — Ötvös Ágoston emléke. Erdély madarainak névjegyzéke, gr. Lázár Kálmántól. — Az „exact” tudományok követelése a philosphia irányában, Brassai Sámueltól. — A pesti muzeum régibb és gazdagabb az erdélyinél, s mégis, mig ott rendszer „Évkönyvek” jelennek meg: nálunk egy jóarával utbaigazító, tájékozó lajstromot sem kap a látogató. E hiány orvoslását azonban a legközelebbi jövedőtől várjuk.

** (Kamarai hangversenyek.) Beregszászy zongoratermben négy kamarai hangverseny fogl tartatni f. hó 30-án december 14-én és 18-án és január 6-án. Rendezői Spiller Adolf, Kirchleher Ferencz, Möldner Károly, Szuk Lipót s Székely Imre lesznek. Haydn, Mozart, Beethoven zeneszerzeményein kívül Székely Imre több uj, eredeti zeneszerzeményét is elő fogják adni.

** (A „Tatár Péter” című humoristikus lap) ujra föltámad. Medve Imre, mint szerkesztő és kiadó, uj évkor ismét megindítja, a réginel nagyobb alakban. Előfizetés, évnegyedre 1 ft. 50 kr., — félévre 3 ft., — mely összeg a lap kiadóhivatalához, (ország-ut 26. sz.) küldendő be.

Egyház és iskola.

** (A kalocsai székesegyház) közelebb nagy értékű ajándékokkal gazdagodott; Kunst József, ottani érsek, az egyháznak 240 darab arany értékű arany kelyhet ajándékozott, s ezenkívül egy miseruha-készletet, mely 7400 ftba került.

** (Öt szép, magyar fölíratu harangot) szállítottak legközelebb a dunaföldvári templom számára. Igen sok nézőjük akadt a főváros utczáin, hol azokat keresztülvitték.

** (A nagyváradi gör. kath. püspöki székre,) hir szerint Pap Szilágyi József, ottani kanonok van kinevezve.

** (Pánszláv egyetem.) Az ujonnan alapított varsói egyetemnél, a fő szláv nyelvek, nevezetesen: az orosz, lengyel, cseh, ruthén, szlovén és szerb számára, külön tanácsokat szerveznek. Így Varsó lesz az összes szláv néptörzsek szellemi és irodalmi törekvéseinek központja. Hogy illő tanterők szervezethessenek, Padlonszky, orosz-lengyel államtanácsos most utazza be a szláv tartományokat.

** (Az aradi izraelita elemi és reáliskolában) eddigelé az előkészítő I. és II-ik osztály tökéletesen meg van magyarosítva, a III-ik s IV-ik osztály még csak részben, de remélhető, hogy a kivált ózdi a fokozatos haladás útján, melyet e hazafias intézet követ, nemsokára egészen el lesz érve.

Ipar, gazdaság, kereskedelem.

** (A nemzeti muzeumban az első magyar kertészgazdasági ügynökség által rendezett termény és gyümölcs kiállításán) levő tárgyak ma d. e. 10 órakor árvereztetnek el. E tárlat rendezése a József-téri ügynökségnek pár száz forintjára került, melyet csak a jelesnél jelesb tárgyakra tett számos megrendelés pótolhat helyre.

** (A szegedi dohány-beváltó-hivatalnál) a kincstár részéről e napokban 8000 mázsa dohánylevél adtatott el nyilvánosan külföldre kivitelül. Igen sok vevő volt Belgium, Hollandia, Német-, Francia- és Olaszországból. Vámmászájáért 10—19 frot fizettek, még pedig ezüstben.

Közüntézetek, egyletek.

** (A budai műegyetemen alakult segélyegylet) alapszabályai megerősítést nyerve, a helytartótanácstól már visszaértek. Mire a tagok e hó 8-án közgyűlésre jövének össze, titkos szavazás útján szótöbbséggel megválasztottak: elnökül: Prehoffer Károly, biztommányi tagokul pedig az egyes tanfolyamok figyelembe vételével: Hlatky Ján., Auer Fer., Rostaházy Sánd., Liedeman Hugo, Tripolszky Gyula, Koczok László, Horváth Gyula, Posonyi Géza, Deák Ferenc és Asbóth János. A megválasztott biztommányi tagok az alapszabályok értelmében saját kebelökből választák az egylet tisztviselőit, u. m. alelnökül: Rostaházy S., segédjegyzőül: Posonyi G., pénztárnokul: Tripolszky G., és szertárnokul: Hlatky Jánost.

— (Görmörmegei Rozsnyó város) szintén elhatározta, hogy takarékpénztárt alapít, 80,000 fnyi pénzalappal, mely 800 darab 100 forintos részvény után gyűlt be (egyelőre 50 procent lefizetéssel).

** (A budai népszínházra vonatkozólag) gr. Zichy Jenő és gr. Széchenyi Ödön a „Pesti Naplóban“ érdekes nyílt levelezést váltottak. Gr. Zichy Jenő a népszínház biztosítására a legcélszerűbbnek nyilatkozta ki, hogy az a nemz. színházzal egyesíthessék. Gróf Széchenyi Ödön, mint a népszínházi biztommány elnöke, megköszöni barátjának az ügy iránti érdeklődését, s ezt jövőre is kikérné, az „egybeolvadás“ eszméjének ildomos méltánylatára nézve „legjobb vezérfontalként“ a következő két egyenetlet állítja fel: Vagy van deficitje a budai népszínháznak, s akkor nem táncosos annak bajával a nemzeti színházat terhelünk. Vagy nincs deficitje a budai népszínháznak, s akkor nem elkerülhetlen a fusio.

+ (Az első magyar gőzhajó-társaság) f. hó 25-dikén d. e. 10 órakor Pesten a Lloyd-társaság termében tartja közgyűlését, melyre az aláírt részvényesek meghívattak, addig a künnlevő aláírti izek még folyvást elfogadtatnak.

** (Az aradi kaszinó-egylet.) mely 600 tagnál többet számlál, e hó 9-én tartá évi közgyűlését, mely gr. Mikó Imrét tiszteletbeli tagjává választotta, a székesfehérvári ásatásokra pedig 100 frot szavazott meg.

Közlekedés.

** (Az állami s országos utak) folytonos jó karban tartása, az utépítéset emelése tekintetéből a helytartótanács, a közmunka kezelésének kellő rendszeresítése, az országos közmunkaerőnek összeírása, megváltása s mikénti felhasználása ügyében utasítást bocsátott ki, mely a rendes törvényhozás útján bekövetkezendő további rendelkezésig érvényben marad.

** (Utjavítás.) Békés-Csabán téglajárdákat raknak le, sőt az utcák kocsijáratos részeit is ki akarják kövezni termékekkel; erre társulat van alakulóban, mely a piac és főbbutczák ily módon kiköveztetését saját költségén hajlandó eszközölni, ha viszont, számára a kövezeti vámszedési jog biztosítottatik.

** (A nagyváradi-kolozsvár-brassói vasutvonatra) az erdélyi községek eddigelé összesen 16879 szekérnapszámot, 172,994 gyalognapszámot, — 19447 forint készpénzt, — 2853 köböl követ, — és egy egész kötelepet, — 1,720,500 db téglát, — 1000 véka meszet, — 220 öl tüzfát, s 50 hold erdőt szabad vágatásra ajánlottak föl. Ezenkívül 118 község ingyen engedti át határából a vasutvonal számára szükséges földterületet. Apróbb ajánlatok gerendákra, czölöpökre, téglavető-helyekre, és általános kimutatásba nincsenek fölvéve.

Balesetek, elemi csapások.

** (Vasuti szerencsétlenség.) Ersekujvár körül a bécsi rendes vonat a Pestről jövő tehervonattal összeütközött, de az utasokat az ijedségen kívül szerencsére semmi baj nem érte. A mozdony-személyzetből, úgy hallik, ez összecsapásnak egy áldozata lett.

** (A Dunából) e hó 6-án egy tizenhárom éves fiu hulláját fogták ki. Bonczolás végett a közkórházba vitték.

** (Kegyetlenség s gyilkosság.) Egyik aradi tanyán, e hó 8-án este 9 órakor több lóhátas rabló jelent meg, s a tulajdonost, Schneidert, megköztöztvén, papirral vegyesen puskaport raktak hátára s azt meggyújtották, végre négy lövéssel agyonlőttek. A tanyán volt négy szolgáló közül három megszökött; a negyedik ura védelmére menyén, karját a rablók keresztül lötték. E val tett elkövetése után dorézoláshoz fogtak, s csak hajnalkor távoztak el.

** (Tűz-esetek Erdélyben.) Háromszék egyik falvában, Uson-ban, hol egykor Béli Pál várakozta volt, a mult héten 60 gazda mindene égett porrá. Szász-Nádasdon 26 ház, — Tekén 1 lakház és három gazdasági épület, — Tordán egy lakház lett a lángok martalékává.

** (A mezőhegyesi kincstári pusztán) a napokban rendkívül nagy tűz volt. Egy nagy istálló égett el ötven gyönyörű lóval együtt, melyek közül 26 hasas anyakacsa volt.

** (Nógrádmegyében a marhavész) nagy pusztítást okoz. A megbetegedettek közül igen csekély szám gyógyul meg, mint az a következő átnézetből látható: 1) Széchenyi mezővárosban 395 szarvasmarha létszámából 67 fertőztetett udvarban, megbetegedett 227 darab, azokból elhullott 148 darab, meggyógyult 22 db., beteg maradt 57 db. — 2) Erdő-Kürth községben 154 szarvasmarha-létszámából 34 fertőztetett udvarban megbetegedett 65, azokból elhullott 53 darab, meggyógyult 12 darab. — Összesen 4 más községben 1186 szarvasmarha-létszámából 109 fertőztetett udvarban megbetegedett 310, azokból elhullott 214, meggyógyult 35, beteg maradt 61 darab.

Mi újság?

** (A pesti egyetem vegyészettanárát, Thann Károlyt) névünnepe a gyógyserzészetben hallgatói, emlíkül, diszes ezüst serleggel tisztelték meg. — (Virozsil Antal), a magyar kir. egyetemnél az északjárnak és magyar közigazgatás tanára, s e két szakbeli jeles tankönyvek szerzője, k. udvari tanácsosi ranggal s teljes fizetéssel nyugdíjaztatott.

** (Építkezés.) A pestvárosi tanács elhatározta egy, lipótvárosi 3 emeletes plébániához építést, melynek költségei 90,000 ftra tétetnek. — A redout-épület építése az őszi idő dacára is folyton folyt, még pedig oly erélylyel, hogy ha csak a tél igen hirtelen be nem köszönt, az egész épület még az idén fedél alatt áll.

** (Dühös szerelemföltés.) Egy pesti pandur neje, egy szegedi születésű menyecske, szerelemföltésből, férje arcát vitriollal öntötte le, s arczobort annyira összegegette, hogy a ezerencsétlent kórházba kellett szállítani.

— (A pesti nemzeti színház nyugdíjintézete alapjának növelésére) a mult 1861. év április 24-étől következő kegyes adományok folytak be: Néhai Jakubik Antal hagyománya 500 ft., néhai Konkolyi Lászlóné hagyománya 2000 ft., t. cz. Viller Imre ur pesti szabómester árjegyékben 14 ft. 40 kr., t. Gózon Antal ur által beküldetett 6 ft., t. Egressy Gábor ur által beküldetett 10 ft., t. Csepreghi Lajos ur által beküldetett 5 ft., Ranki műkedvelő társulat által 20 ft., t. Bignio Lajos ur adománya 10 ft., mlgs gróf Csáky László ur Nizzában elhalt testvére gr. Csáky Gábor végrendeleti intézkedése következtében az intézetnek beküldött 2100 ft., t. Fittler Imre ur a csákvári műkedvelő társulat rendezője, e társulat részéről beküldött 60 ft., mlgs gr. Szápáry Imre ur a gyöngyösi műkedvelő társulat részéről beküldött 50 ft., nagy-beckereki olvasó-egylet részéről 10 ft., t. cz. Rutkay Ede pesti kalap-kereskedő árjegyékben 3 ft. 25 kr., t. cz. Kunst János ur a „Zrinyi“-hez czimzett sörház haszonbörleje 25 ft., t. cz. Egressy Gábor ur által Zala-Egerszegben tett vendégszerelésekor egy tiszteletre rendezett mulatság alkalmával 100 ft. osztr. értékben irattott alá, melyhez névszerint következő urak járultak: Szigeti Antal ügyvéd 10 ft., Szabó Sámuel 10 ft., Skublies Zsigis 5 ft., Hári József 5 ft., Paar Károly 2 ft., Ruzics Károly 5 ft., Hrabovszky Flóris 5 ft., Anisics Dániel 5 ft., Kisfaludy Mór 10 ft., Izsó Alajos 10 ft., Skublies Jeaó 5 ft., Grauer, orvos 5 ft., Pamer Antal, ügyvéd 5 ft., Donászi Nep. János 1 ft., Horváth János 1 ft., Skublies János 1 ft., Kopácsy György 2 ft., Balog Alajos 2 ft., Miklósi Gyula 1 ft., Donászi Ferencz 1 ft., Kaiser Lajos 9 ft. És így az intézet pénztára szaporodott összesen 4913 ft. 65 krral osztr. értékben. Mely kegyes adományokat, a választmány közméltánylat tekintetéből közzétenni kedves közleményének ismeri, s a kegyes adakozók irányában őszinte hálás köszönetét nyilvánítja. — Pesten, november 8-án, 1862. — Feleki Miklós, m. k. választmányi jegyző.

** (Lakner fiatal szobrász Szalay László) gypsöntvényü nagy mellszobrát készít el s állítja ki Kugler és Essmann dorottyauczai könyvkereskedésében. Igen sikerültnek mondják. Ugyancsak Lakner, jelenleg Deák Ferencz mellszobrának készítésével foglalkozik.

** (Rendület az építkezés körül.) A budai tanács a pestihez hasonló rendeletet adott ki, melyben a háztulajdonosoknak meghagyja, hogy hatóságai engedély nélkül telkeiken nagyobb építéseket és javításokat nem tehetnek, a háztelkeket zsindeleylyel nem fedethetik, telkeiket önkényileg nem oszthatják be. A mesteremberek és vállalkozók, a kik e rendeletet áthágják, 5 fttől 100 fttig terjedő pénzbüntetést fizetnek, és ismétlés esetében iparszabadalmukat is kockáztatják.

** (Bátor tolvajok.) A budai Krisztinavárosban a városmajor mellett f. hó 8-án egy házba, lajtorja segélyével több rabló betört s épen a pénzes szekrényt akarták felnyitni, midőn a szobában levő egy éves csecsemő kiáltása őket annyira megijeszté, hogy az ablakon át rögtön elszöktek s még létrájokat is ott hagyták.

** (A Tisza medrében,) e hó 2-án a gőzhajók kikötő helyén két flanelzacskót találtak, melyekben egy angol biblia volt, továbbá egy szintén angol imakönyv, egy angol török párbeszédi könyv, egy váltókönyv, két kiállítatlan váltóval, számos látogatási jegy különféle állású egyénektől, több pedig Colonel George névvel; ezeken kívül utazási jegyzetek Astrachán s más orosz helyekről, melyekből kiviláglik, hogy írja f. é. sept. 15-én Astrachánban, október 25-kén Giurgievóban, 28-kán Bukarestben, 29-kén Szebenben volt, honnan — a jegyzetekből itélve — Temesvárra utazott. Miként tévedhetett e két zacskó a Tiszába, még eddig nem jött napfényre.

+ (A katonai évek a közvével egyesítés) végett Bécsben tárgyalásokat tartottak. A katonai év eddig okt. 31-ikén végződött, s így a jegyzőkönyveket, számadásokat ekkorra kellett bezárni. A tanácskozmányon az egyesítés célszerűségét belátták, de a határozat egyelőre oda ütött ki, hogy ezt behozni, a nagyon előhaladt idő miatt az idén még lehetetlen.

** (Az erdélyi román tudományos egylet), mint tudjuk, gr. Mikó Imrét tiszteletbeli tagjává választotta volt. A nemes gróf köszönő-levelet intézett az egylethez a megtiszteltetésért, s 500 frot ajánlott fel államkötvényben, az egylet gyarapítására. Köszönő levele ez egylet okt. 23-ki gyűlésén olvastatott fel, s a nagydemű gróf az alapítotagok sorába is fölvetetett.

** (A posonyi izraelita község) küldöttsége, mely, ősi szokás szerint Ö Felsőségnek két kövér Márton-ludat szokott vinni, már utra kelt. A küldöttség Bettelheim Fülöp, Abraham J. és dr. Stern Móriczból áll. A ludak a császári ház, — és magyar nemzeti színű szalagokkal voltak fölcizmázva.

** (Szegeden két rablót elfogtak) Lesben állván, észrevettek egy aszszonyt, ki egy istálló felé éllel szerekkel közeledett. A csendőrök körüljárták az épületet s fölhívták a bennlevőket az ajtó felnyitására, mi azonban csak akkor történt meg, mikor az istálló felgyújtásával fenyegetőztek. Az ajtón a ziványok egyike sikertelen lövést tett, de a reá következő perczben már halva rogyott le. A másik kilötte pisztolyát a csendőrökre, s futásban keresett menekülést, de megfogták. A holtat, ki két duplapuskával, revolverrel és három kétesövű pisztollyal volt fegyverezve — Csáfor Györgynek ismerték föl, ki is, amint a nála levő tárgyakból magyarázható, a bördöföldi, iharos-berényi, horvátországi és vasmegeyi rablások részese volt. — A másiknak neve László Márton, galambosi születésű Somogyból. Vallomása szerint már 1861 óta rabló.

— (Orgonaszentelés Zsákon.) A zsákai reformált egyház ősidőktől fogva dicsekedett oly vallásos érzületű földesurakkal, kik az egyház s vallás iránti buzgó részvétöket, minden előjövő alkalommal fényes tettekben nyilvánították. Már régebbi időkben tanúságot tesznek az uri szent asztali edények, készletek, kelyhek, aszozok, mely utóbbiakon néhai nmságr gr. Rhédey Adam ó excojia leányának Klárának (b. Radák Istvánné) és Máriának (gr. Mikó Imre elhunyt neje) még hajdon korukban, saját kezeikkel himzett nekő s a szent könyvből vett jelszavai maig is olvashatók. — És ezen vallásos kegyelet, mint csendes völgy ölében folydogáló patak, mely minden zaj nélkül öntözi, élteti a partján zöldelő virágokat: a nyíj ápolta, s folytonos jótékonyággal élesztgette szegény-egyházunkat. — Minek szép tanujelét adák a vallásos érzületökről rég ismeretes Rhédey grófi család tagjai, s a már akkor szintén zsákai birtokosá lett haza s vallás iránti nemes tettekben tündöklő b. Vay Miklós ó kegyelmessége, kik egyúttal az 1846-ban véghezment tagosítás alkalmával három sessió jó minőségű föld-el ajándékozta meg az egyházat s tisztviselőit. 1847-ben az új toronytető felépítéséhez nagy összeggel járultak. Legközelebb pedig a gyülekezet tagjainak filléreiből, a már avult templom teteje, mennyezete, külső s belső falai, egészen megújították, a b. Vay Miklós ó excojiaja által küldött lelkes adományból, diszes aranyozott szószeék, koronák és papszékek urasultalaival ellátva, készítettet. Az építési költségekhez gróf Rhédey János kegyeskedett járulni. Gróf Rhédey Gábor pedig a szépen kisinosított templomot, egy 850 pftba került, s nagy váradi orgonaművész Jónás István ur által készített, szép hangzatu 10 változatu, igen csinos orgonával, ajándékozta meg, díszíté fel.

Ezek ama nemes áldozatok, melyek a vallás oltárára ama kegyes lelkek által tétettek, melyeket buzdítás, követés végett nyilvánosságra hozni, — s érettek egyházam nevében forró köszönetet mondani szent kötelességemnek ismerem, azon buzgó ohajttal, hogy az ég adjon hosszú boldog életet ama vallásukat hazájukat így szerető nemes lelkeknek, adjon az ég minden egyháznak ily nemes pártfogókat.

A csinosan megújított s szép orgonával díszített templom folyó év nov. 2-án több lelkipásztor, nagyszámú buzgó közönség jelenlétében, — a szószékből t. Ember Károly furtai, — s a szent asztalnál n. t. Nagy István esperes és m.-keresztesi lelkészek tartván jeles alkalmi beszédeket, — szenteltetett fel az Ur dicsőségére.

Végül nem lehet elhagynom, hogy este az itt állandó lakást bíró gróf Rhédey Gábor ó méltósága, saját diszes kastélyában rendezett estélylyel örvendeztetete meg a közel s távolból összegyűlt, mintegy 60 tagból álló vendégsereget, — mely estély, a csinosan, valóban grófi izléssel felszerelt táncszalon, a jó magyar zene, a házigazdának magyar vendégszeretete, megelődő udvariassága, nyájias barátsága, és folytonos derült jó kedve, jó hangulatban derült vidám kedvben tartá az összes vendégkoszorut kiválóan virradtig; — sokáig édesen emlékeztem reá, kik benne résztvehetni szerencsések valának! Hogy a nemes izléssel rendezett estebéden, lelkes köszöntések mondattak a szives házigazdától, a vallás oszlopaírt, a nemes pártfogókért s az imádott haza és a nemzet szebb jövőjéért, talán mondanom sem kell. — O. B.

** (A rhédei urbéri végrehajítás) szomoruan történt meg. A fölebbezett pör befejezte után az ítélet a községnek hivatalosan kézbesítve lón, de elég vakmerők voltak az iratot földhöz verni, mert azon nem volt a fejedelems aláírása. Bevárták a végrehajításra; de a megyei végrehajításnak ellentálltak, szintugy a katonának is. A vezénylő tiszt egy őrmester által figyelmenztette a félrevert harangok által összeesdített népet, de hasztalan. Végre vaklövést tettek, erre a nép vérszemet kapva a lövés eredménytelenségén, megrohanta a felszázad gyalogságot, melynek alig volt ideje keményre tölteni; ennek már volt eredménye. Két ember nehéz, kettő könnyű sebet kapott.

** (A kerepesi uton egy kávémérés) arról volt nevezetes, hogy több volt benne a tolvaj és csaló, mint egyéb vendég. Vitézségök már annyira ment, hogy midőn a minap néhány háziszolga egy tolvajt elfogott s a kerepesi utoz leközlebb levő rokuskórházi börtönbe voltak kisérendők: a kávémérésből nyoloz jó madár kirohant s a tolvajt megszabadították. A városi hatóság e veszedelmes helynek bezárását rendelte el.

** (Szathmáry Károly.) a nemzeti színház tagja, e hó 6-án ünneplé eljegyzését Nyitrán, Mázoly István, püspöki uradalmi főügyész leányával, Mázoly Emilia urhölgygyel.

** (Haldózás.) Özvegy Fáy Menyhértné, a jeles honleány, e hó elején rövid, de kinos szenvedés után jobb létre szenderült. Hült tetemei Tenkre, a családi sírboltba vitettek. Béke poraira.

** (Hamisított angol bankjegyek) jöttek nyomára, s az ezeket készítő társulatot is fölfezték. Az ügy mindenütt nagy feltűnést okozott. Eddigelé az angol bankjegyek hamisíthatlanok tartattak, és papirjok csakugyan utánozhatlanok találtak. De az illető papirgyárban nem alkalmazták a kellő ellenőrködést és két munkás másfél évig hordta a gyárból a bankjegypapirt, anélkül, hogy felfedeztetett volna. A bankjegyek nyomása már nem jár annyi nehézséggel, s ezt egy társulat eszközölte. A két munkásnak már nyomában vannak. Az angol bank pedig arra látja magát kényesírtve, hogy hitele helyreállítására, a nem kis mennyiségű hamis gyártmányokat bevéltse.

** (Az erdélyi vaspályának) nagy ellensége lehet Kolozsmegyében azon tekintélyes állású magyar pap, ki hivatástelent arra tanítja, hogy a vaspálya a munkás nép érdekeivel ellenkező gonosz találmány; azért nagy boldogság volna, ha arra bármily kevés munkaeót is följárulnának. Ily tanítás nagyon homályos gondolkodásu főre mutatna, mit föl nem tehetünk oly egyenről, kinek épen másokat fölvilágosítani hivatása.

** (A „Bihar“ czimű, nagyváradi politikai lap), kormányellenes, s a kiegyenlítésnek kivételét gátló irányáért, e hó 4-én az ottani rendőrségtől első megintést kapott, melyet lapja homlokán hozni volt kénytelen.

** (A londoni kiállítás e hó 1-jén történt bezárásakor) bucsulátogatásra mintegy 40,000 ember gyűlt össze. Orgona-kisértelet énekelték a néphymnus, s a nemzeti daloknak vége hossza sem lett volna, de a termekben folyton sötétedett, s a haragszó ismételve figyelmeztetett a távozásra. Hat óra és éjsötét volt, midőn az utolsó látogató eltávozott, a rendőrségtől kísértetve, mely igen örül, hogy a terhes szolgálattól megszabadult. A kiállítás költségeit még tudni nem lehet, de a vállalkozóknak veszteségök nem lesz. A belépti jegyekből ez idén 500,000 font gyűlt össze, míg az 1851-ki kiállítás csak 438,000 fontot jövedelmezett. — Hogy azonban akkor mégis jelentékeny nyereség volt, onnan van, mert az idén az építkezés sokkal tetemesbb összegbe került. A mostani kiállításnak sok balesettel is kellett küzdeni. A kiállítás különben, — a festmény és géptárlaton kívül, — belépti díj mellett, még tízenegye napig nyitva marad.

** (Liget Antal, jeles tájfestészünk) folyvást azon gyönyörű vázlatok kidolgozásával foglalkozik, melyeket keleti utjából hozott magával. Hogy megrendelés-k nem igen mutatkoznak, az által csak hazai festészetünk szenved.

** (Egy hazafias idegen család) mely nem régóta lakik Magyarországon, oly hazafiasan neveli gyermekeit, hogy egy 9 éves leányka nem hagyott békét édes anyjának, míg meg nem nyerte, hogy a magyarírók segélyezésére valamivel ő is járulhasson. Az anya meggyeztet, s a leányka tetőtől talpig szépen felöltöztetett babáját az írői segélyegylet javára rendezett sorshúzás kezelőinek elküldötte. A jó leányka neve Beckl Berta. Atyja Beckl György a füzitői czukorgyár igazgatója.

** (A székesfehérvári ásatások) eredményét megsemlélni egy tudós biztommány rándult ki Pestről. Az eredmény meglepő. Szent István bazilikája már oly hosszúságban föl van fedve, mint egy maj jókora templom. Az ásatások költségei fedezésére különben a következő újabb adakozások gyűlték be: Pankota város ivén 5 ft. 50 kr. Ó-Kanizsa város ivén 7 ft. 80 kr. Felső-Bánya város ivén 15 ft. 70 kr; s Duna-Pentele város ivén 3 ft. 60 kr.

Nyílt tér. *)

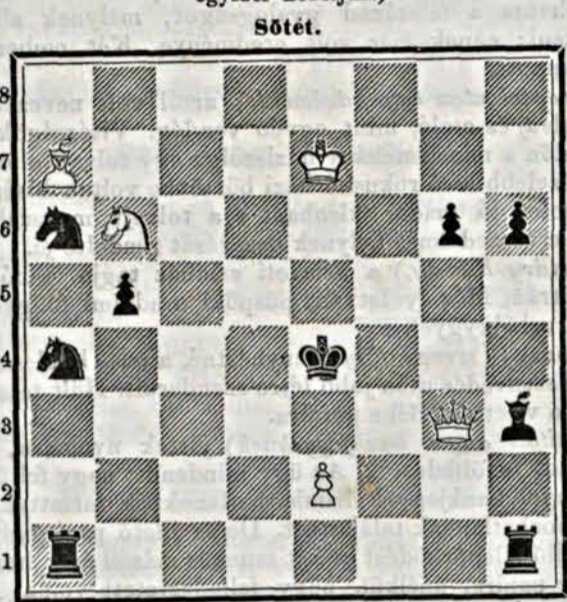
Felhívás. A pesti nemzeti kaszinó azon részvényesei, kik részvényekkel hátramaradásban vannak, elmaradott részdíjainak mától számítandó 30 nap alatt leendő lefizetésére azon meggyezéssel figyelmeztetnek: mikép azon időn tul, ünnepelesen vállalt kötelezettségeik alapján, az igazgató választmány határozata folytán, okvetlenül bepereltetni fognak. Kelt Pesten 1862 nov. 9-én „Az igazgatóság.“

*) E rovatban közölt cikkekért osupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a szerk.

SAKKJÁTEK.

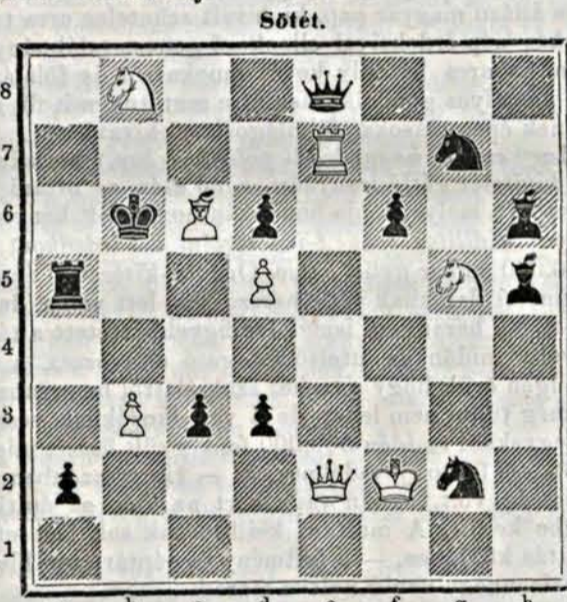
150-ik sz. feladvány. — Bayer Konrádtól (Olmützben).

(A múlt számunkban közölt szép feladványban sajtóhibából a Sötét Király helyett is Világos Király jelent meg, mi némelyeket nem kis zavarba hozhatott. Sakkbarátainkat e zavarból sietünk kisegíteni, s azért e gyönyörű feladványt kijavítva, még egyszer közöljük.)

Világos. Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

151-ik számú feladvány. — Weisz J. A. tanártól (Budán).

Világos. Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

A 146-ik számú feladvány megfejtése. (Kockelkorn Károlytól Kolmben.)

Világos. Sötét.
Bc2 - c4 ..... Bc5 - c4:
Vh7 - d7 ..... Vc8 - d7:
Bf6 - d6 ..... Vd7 - d6:
Hh4 - f5 +

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. — Nagyváradon: báró Meszéna István. — Pesten: Cselkó György. — Andráshidán: Lukács Károly. — Parádutyban: Rothfeld József. — N.-Marján: Beóthy Maris. — T.-Sz.-Miklóson: Frankl A. — Tiszatúrjánban: Nyilas Alajos. — Kövágó-Oraán: Gold Samu. — Gyepesen: Kun Sándor. — Hanyafalván: Skvór Antal. — B.-Csabán: Vidovszky János. — Kún-Szent-Miklóson: Bankos Károly. — Bajmokon: Weisz Fülöp (a 145-et is).

Nemzeti színház napló.

Péntek, nov. 7. „Leár király.“ tragoedia 5 fölvonásban. Irta Schakespeare, fordította Vajda Péter és Egressy Gábor. Leart Egressy helyes fölfogással adta, mi mély tanulmányt — s művészi kivittel személyesítette, mi ritka tehetséget tanúsít. Felekíné a negyedik felvonásban remekelt. De tapintatlanság Regan szerepét Szigligeti Annára bízni, ki tehetsége dacára, ha a maihoz hasonló hősi szerepekre vállalkozik, a közönség rokonszenvét maholnap teljesen elveszti.

Szombat, nov. 8. „Hunyady László.“ Erkel dalműve. A koszoru Voggenhuber Vilmát illeti. Markovics Ilka is sikerrel énekelt.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten 1862.

Vasárnap, nov. 9. „A jó barátok.“ Sardou 4 felvonásos vigjátéka. A vigjátékhoz méltó kerekded jó előadás. A színház telve volt.

Hétfő, nov. 10. „Ketten Henrik zongoraművész hangversenye.“ a színezi nyugdíjintézet javára. A telt ház ritka méltó részese. Az ifjú művész, most, midőn ritka ügyességével a jótékonyt is kapcsolatba hozta, sokszoros taps és kihívásban részesült.

Kedd, nov. 11. „Sevillai borbély.“ Az előadás hiányos volta sokat elpott azon élvezetből, melyet e kedves dalmű különben szerzett volna.

Szerda, nov. 12. „A csárna.“ Dráma 5 felvonásban. Irta Scribe, fordította Huszár Imre.

Csütörtök, nov. 13. A nemzeti színház összes zenekara javára „Ketten Henrik utolsó föllépte,“ és „A színész.“ Vigj. 1 felv.

Budai népszínház.

Nov. 7. „A nevelő.“ vigj. 2 felv. Ezt megelőzte „Egy szoba két ágygyal.“ Uj bohózat 1 felv. E kis bohózatban, mely azáltal akar eredeti lenni, hogy benne nő nem is szerepel, épen semmi nevezetességet sem találtunk.

Nov. 8. „Az utolsó eszköz.“ vigj. 1 felv. Scribetől. továbbá „Chassé Croisé“ vigj. 1 felv. Fölvonások után Schönwald Teréz, a hamburgi színház magántáncosnője, könnyű tánczával s bájos mozdulataival nagy tapsokat aratott.

Nov. 9. Garabonáz diák.“ Bohózat 3 felv.

Nov. 10. „Egy óra egy házaspár életéből.“ Vigj. 1 felv. Magyarra fordította báró Jósika Kálmán. Utána tánc és „Az utolsó eszköz.“ Vigj. 1 felv.

Nov. 11. „A fősvény.“ Vigjáték 5 felv. Molier után fordította Erdélyi.

Nov. 12. „Viola vagy az alföldi haramiák.“ Népsz. Báró Eötvös regénye után írta Szigeti József.

Nov. 13. „Férj az ajtó előtt.“ Operal felv. s. „Az első ősz hajszál.“ Vigj.

Szerkesztői mondanivaló.

6256. A huszár levele. Biztosítjuk, hogy nem soká fog vesztgelni a kiadatlanok között. Jó kíváncságról fogadjon ön szives köszönetünket. Az időközben jött mű, ugy-látszik, csakugyan elévült. Az előbbiekre nézve mielőbb teljesítjük a teljesítendőket.

6257. Selmezz. N. N. A régi okiratot, adandó alkalommal közteendjük; azonban jövőre az ily okleveleknek pontos és szabatos másolatát kívánjuk.

6258. Murány. B. G. A küldendőt küldjük. A küldött „tréfás esemény“ talán mégis nagyon prózai. Azt egyébiránt most halljuk először, hogy a magyar költők arca-kepeit már az ugynevezett magyar kártya tűz-aira, ász-aira (vulgo disznóra) is szokás pingálni. Bizony sokra viszi a hazafiságos industria.

6259. Komárom. R. A. Mi is azon nézetben vagyunk, hogy az ajánlott cikkek köz-érdekekkel bírnak. Nehány rajzról is jó volna gondoskodni. Ha ohajtatunk teljesül, a V. U. jövő, 10-ik év folyamában ugys nagy alakot öltend, s akkor nagyobb és több képre lesz terünk.

6260. A sir. A vers ugy keletkezett, hogy „a pinczében a kert borból többet ivott ön, mint kellett volna.“ Szeretnők most oly művet bírn, mely oly állapotban keletkezett, midőn nem ivott többet, mint kellett volna. Csak azért kérjük ezt, hogy tanácsot ad-hassunk: igyék-e vagy ne igyék?

6261. Szeged. Sz. L. Az intézkedés igen egyszerű. A megjelent cikkek rövid specifikációját kérjük (évfolyam és szám szerint), a többi a mi dolgunk.

6262. Keekemet. G. F. Az alföldi képet közölni fogjuk, de bizonyos okoknál fogva csak néhány hét múlva térhetünk rá.

6263. Cs. Rezső. A „Montesquieu“, ha jól emlékszünk, megérkezett, oly időben, midőn távol valánk. Innen a határozatlan válasz; de nem sokára határozattal is szolgálunk.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-orosz naptár	Izrael. napt.	Nap-kelet nyug.		Hold-kelet nyug.	
				kelet	nyug.	kelet	nyug.
November							
16 Vasár.	E 23 Ödön	E 22 II.	4 E 23 Joan	23 Öd.	6. p.	6. p.	6. p.
17 Hétfő	Gergely püs.	Anián	5 Gáál	24 Eug	7 8	4 22	12 35
18 Kedd	Jenő (Eug.)	Eugenia	6 Pál püsp.	25 Jenő	7 11	4 20	2 57
19 Szer.	Orszébet özv M Erzs.	7 33 vértán	26 Erzs	7 12	4 19	4 13	2 34
20 Csüt.	Valoisi Bold.	Jolán	5 Mihály	27 Jol.	7 14	4 18	5 31
21 Péntek	B. A. beavat.	Ilma	9 Onesiph	28 Ilma	7 15	4 17	6 50
22 Szomb.	Cziczelle sz.	Czülke	10 Erstetüs	29 Sab	7 16	4 16	8 6

Holdnegyed: ● Ujhold 21-én, 7 óra 31 perc este.

TARTALOM.

A gróf Illésházyak (négy képpel). — Ifj. E. R. S. — Őszi estén. Sántha Károly. — A székesfehérvári régi főgyógyás és királyi sirtolt (folytatás) Remellay Gusztáv. — Egy szó a székesfehérvári ásatások ügyében. Fekete János. — Magyarországi és erdélyi bányahelyek (két képpel). — A Tarnokvölgy és vidéke. Pethő Dénes. — Történeti adatok a szárazföldi zár idejéből. Z. G. — Régi magyar levelek. Balogh Lajos. — Vegyes jegyzetek. Burdoz Lajos. — Tarház: Arany János új lapja. — Irodalom és művészet. — Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Közintézetek, egyletek. — Közlekedés. — Balesetek, elemi csapások. — Mi újság? — Nyilat. tér. — Sakkjáték. — Nemzeti színház napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

Melléklet: Előfizetési felhívás az „Erdőségi Lapok“ című havi folyóirat 1863-ik évi folyamára.

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak. a magyar-utca 1. sz.)

47-ik szám.

Kilencedik évi folyam.

Pest, november 23-án 1862.

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrubén 1/4 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félrubé 3 ft., a Politikal Ujdonságokkal együtt 5 ft. újpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám) bérmentve utasítandó (Szerkesztőségi iroda: egyetem-utca 4. szám, 2-ik emelet.)

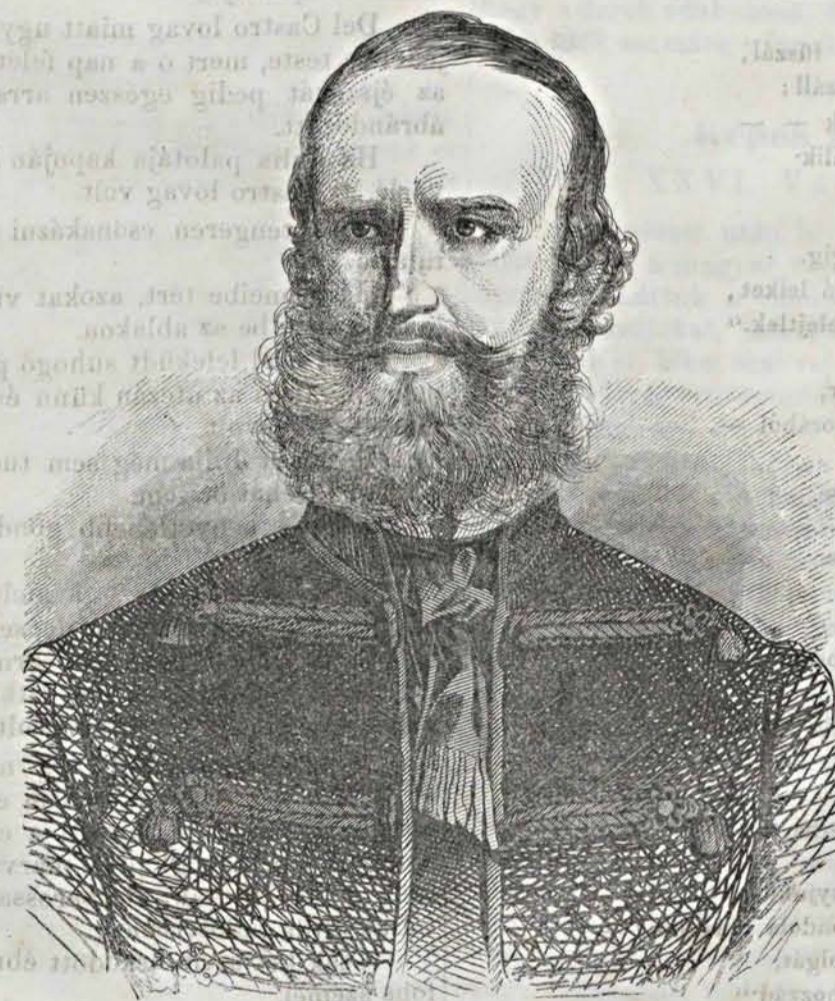
Báró Podmanitzky Frigyes.

Az 1861-ik évi országgyűlés, bár tényleges eredményekre nézve, azaz: törvényczikkék alkotását illetőleg igen meddő volt s a viszonyok alakulásánál fogva a nagy várakozásoknak meg nem felelhetve oszlott szét: mégis maradandó emlékeket hagyott hátra s többi között azon örvedetes biznysággal is szolgált, hogy az évtizednél tovább tartott politikai tetszhalál és az alkotmány szünetelése alatt, a közpályára hivatott férfaink nemcsak a régi gyakorlatossággal foglaltak ismét helyet a zöld asztal körül, hanem azóta soraik az újabb nemzedék több tehetséges és jellemzilárd tagjaival is szaporodtak.

Ez utóbbiak között az első helyek egyike méltán illeti báró Podmanitzky Frigyeset, ki fiatal koránál fogva az 1848 előtti politikai küzdelmekben még csak néző és tanuló szerepet vitt ugyan, de 1861-ben, midőn a szarvasi választókerület bizalma folytán a magyar képviselőházban megjelent, mindjárt azon kitüntetésben részesült, hogy a ház az egyik másodelnökség díszes méltóságára közakarattal megválasztá.

Sajátságos körülmények okozták, hogy e férfiú arcképe e lapok csarnokából még mind-éddig hiányzik; sietünk azt ezen-nel megillető helyére állítani s mellözve az érdekes politikai egyéniség pályájának, érzületének s eljárásának minden bővebb elemzését s magyarázgatását, legalább életírásának főbb adatait itt egybegyűjtve nyújtjuk olvasóinknak.

Báró Podmanitzky Frigyes 1824. jun. 22-én szül. ősi birtokán Aszódon, Pestmegyében. Iskoláit Miskolczon, Pesten, Késmárkon végezte, mindenütt derék nevelője, Hunfalvy Pál vezetése mellett. 1843-ban végezvén iskoláit, a fiatal jogász, gr. Ráday Gedeon pestmegyei követ mellett, mint irnok töltötte az akkori országgyűlést Pozsonyban. Ennek végeztével 1845-ben szülei a berlini s bonni egyetemek látogatására

B. PODMANITZKY FRIGYES.

küldötték, de ő a száraz tanulmányok helyett jobbnak látta, világot látni és tapasztalni s 1846 tszvaszáig beutazta Orosz-, Svéd-, Dán- és Németországot. Haza térve az akkori pestmegyei párt-mozgalmakban kiváló résztvett s neve itt lett először ismeretes és népszerű.

Az 1847. s diki országgyűlésen már mint felsőházi tag, még akkor korengedély mellett, jelent meg s nem egy fontosabb kérdésben tett nyilatkozata által vonta magára a közfigyelmet.

Az 1848-ik nemzetgyűlésen mint felsőházi megválasztott jegyző működött, de azután ő is kardot kötött s ott volt Schwetchattól Világosig. A besoroztatást ő sem kerülte el s egy év múlva újra haza érkezvén, s a semmit nem tevését megunván, elővette régiebb tanulmányait s egész erővel az irodalmi térre adta magát, mint akkoriban a magában tehetséget érző magyar emberre nézve csaknem egyetlen lehető közpályára.

Előbb „Uti naplóját“ adta ki, utóbb több egymást érő kisebb nagyobb regényben bizonyítá be írói hivatását.

Ezeknek köszönhető, hogy néhány évvel ezelőtt a magyar Akademia báró Podmanitzky Frigyeset levelező tagjai sorába iktatta.

Irodalmi tevékenysége közben ismét több ízben látogatta meg a külföldet. Később élénk részt vett a protestáns kérdésben, minek egyik eredménye az lett, hogy a békési evang. népes egyházmegye egyhangulag őt választá meg felügyelőjének.

Az 1860 ki oktoberi diploma ismét Brüsszelben találta. Ennek híre haza érkezett s újból a megyei, később országgyűlési nyilvános élet rögs utaira tért, s mint fenn említettük, mindjárt kezdetben azon fényes kitüntetés-sel, hogy az 1861-ki alsóház ő benne tisztelhetette egyik erélyes, tehetséges másodelnökét.